

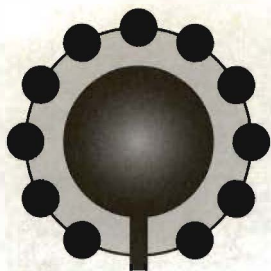
bomen | nieuws

Nummer 2 - zomer 1997

Kwartaalblad van de Bomenstichting

**Gesol met oude paardekastanjes
Monumenten in Frankrijk
Een lange stoet jeukveroorzakers**

GROENE EVENEMENTEN 1997

Bel de
Groene Evenementenlijn
voor meer informatie
en reserveringen.

De Groene
Evenementenlijn
035-6422726

1 Zorgplicht bij bomen; noodzaak!? juridische aspecten van boomcontrole

Bomenstichting

13 november - Utrecht	Dagdeel: middag
Doelgroep: beleid/uitvoering	Prijs: f 125,-

2 Bomen en hun risico praktische aspecten van boomcontrole

BSI-Bomenservice

13 mei - Utrecht	Dagdeel: middag
27 mei - Hoogeveen	Doelgroep: beleid/uitvoering
18 juni - Rotterdam	Prijs: f 125,-
14 oktober - Eindhoven	
21 oktober - Alkmaar	

3 Iepeziektebestrijding, tussen hoop en wanhoop?

Bomenstichting

11 december - Den Haag	Dagdeel: middag
Doelgroep: beleid/uitvoering	Prijs: f 125,-

4 Klassieke en moderne kroonverzorging

BSI-Bomenservice

15 mei - Wageningen	Dagdeel: middag
21 mei - Hoogeveen	Doelgroep: beleid/uitvoering
12 juni - Rotterdam	Prijs: f 125,-
23 oktober - Alkmaar	

5 Een verantwoorde sortimentskeuze

Bomencentrum Nederland

22 mei - Alkmaar	Dagdeel: middag
29 mei - Amersfoort	Doelgroep: beleid/ontwerp/ uitvoering
5 juni - Vianen	Prijs: f 145,-

6 Vaste planten in het openbaar groen

Griffioen Wassenaar

17 september - Voorschoten	Dagdeel: middag
24 september - Akersloot	Doelgroep: beleid/ontwerp/ uitvoering
1 oktober - De Bill	Prijs: f 145,-

7 Het gebruik van bomen in de stedelijke omgeving van 1850 tot 2050

Bomencentrum Nederland

24 april - Zaanstad	Dagdeel: middag
19 juni - Doetinchem	Doelgroep: beleid/ontwerp
28 augustus - Woerden	Prijs: f 145,-

8 Bodemkundige aspecten van straatbomen

BSI-Bomenservice

14 mei - Rotterdam	Dagdeel: middag
20 mei - Amsterdam	Doelgroep: beleid/uitvoering
28 mei - Kruijningen	Prijs: f 115,-
25 september - Utrecht	
2 oktober - Eindhoven	

9 Kwaliteitsbepaling laanbomen

Bomencentrum Nederland

18 september - Rotterdam	Dagdeel: middag
9 oktober - Amsterdam	Doelgroep: beleid/uitvoering
6 november - Wageningen	Prijs: f 145,-

10 Zwammen en boomcontrole Buiten studiedag

BSI-Bomenservice

16 oktober - Haarlem	Dagdeel: middag
22 oktober - Rotterdam	Doelgroep: beleid/uitvoering
28 oktober - Utrecht	Prijs: f 125,-
30 oktober - Hoogeveen	

11 Uitgangspunten voor het verkrijgen van vergelijkbare offertes voor/van ingenieursbureau's

HOLLANDSCHAP

26 juni - Rotterdam	Dagdeel: middag
6 november - Amstelveen	Doelgroep: beleid/ontwerp
	Prijs: f 225,-

12 Scholing en opleidingen in de groene sector

Nationaal Cursuscentrum Groen

20 november - Baarn	Dagdeel: middag
	Doelgroep: beleid/uitvoering
	Prijs: f 45,-

Alle prijzen zijn exclusief BTW

Groene Evenementen 1997 worden gerealiseerd door de volgende bedrijven en stichtingen:

Bomencentrum Nederland - Bomenstichting - BSI Bomenservice - Griffioen Wassenaar BV -

Nationaal Cursuscentrum Groen (NCG) - HOLLANDSCHAP, adviesbureau voor stad- en landschapsinrichting

Bomennieuws
22e jaargang
nummer 2, zomer 1997

Een uitgave van de
Bomenstichting te
Utrecht
Verschijnt 4 X per jaar
Oplage: 4750

Eindredactie en
vormgeving:
Frank Moens

Redactie:
Joop Comijs
Marjan van Elsland
Aart de Veer
Roelie de Weerd
Florentine van Eeghen

Productie:
Celeste Koen

Aan dit nummer werkten
mee:
Jef Bogers
Luc Deckers
Han Gorgels
Gerrit de Graaff
Edwin Koot
Pierre Lombarts
Jeroen Pater

Redactieadres:
Bomenstichting
Oudegracht 201 bis
3511 NG UTRECHT
tel (030) 234 07 78
fax (030) 231 03 31

Druk:
Van den Berg's Drukkerij
- Maarn

Bomennieuws is voor
donateurs gratis
jaarlijkse donatie
minimaal f 40,-
65+ f 35,-
Verschijnt 4 keer per jaar
ISSN 0166-784 X

Overname van artikelen
en berichten na overleg
met de redactie.

Bomennieuws is gedrukt
op 100% kringlooppapier,
volledig chloorvrij
gebleekt.

foto op de omslag:

*Een magnefieke eik
ergens in Bretagne,
zoals er daar zovelen
staan.*

*Deze boom werd
gefotografeerd door
Marjan van Elsland*

*Enkele zeer bijzondere
eemplaren zijn
beschreven door
Jeroen Pater (blz 45)*

In dit nummer ...

40

Voor het IepenBeraad is een nieuw seizoen aangebroken, waarin duizenden iepen het loodje zullen leggen door als gevolg van de gevreesde iepziekte. Volgens betrokkenen beginnen de activiteiten van de afgelopen jaren, met onder andere het iepziekte-bestrijdingsnetwerk, hun vruchten af te werpen. Een belangrijke schakel in het geheel zijn de bedrijven, die het zieke iepenhout tijdig moeten verwerken. Verenigd in de BVOR is vorig jaar voor het eerst een certificering opgesteld, waaraan deze composteringsbedrijven moeten voldoen. Luc Deckers, coördinator van het IepenBeraad bezoekt deze bedrijven enkele keren per jaar en controleert ze op de juiste verwerking. In zijn bijdrage geeft hij een opsomming van de regels.

44

De boom in: Dig Tree

Water is onmisbaar voor al het leven op aarde, ook voor onze columnist Roelie de Weerd. Op zoek naar een legendarische boom in de binnenlanden van Australië, de Dig Tree, kwam zij erachter dat 'ontdekkingsreiziger'-zijn een vak apart is.

45

Monumentale bomen in Frankrijk

Jeroen Pater beschreef een jaar geleden in Bomennieuws enkele fraaie bomen in Duitsland en Engeland. Onlangs bezocht hij bijzondere bomen in het noorden van Frankrijk, onder andere een taxus met een omtrek van 11 meter en een leeftijd die 1000 jaar zal benaderen.

50

Op zoek naar de dikste Baobab van Afrika

Ver, verder, verst geldt voor de bijdrage van Gerrit de Graaff. Al jaren is hij op zoek naar bijzondere bomen. Het begon ooit in Nederland, maar toen ons land door hem op de meest bijzondere bomen was uitgeplozen, ging hij de grens over. Afgelopen jaar was hij in Zuid-Afrika en reed hij - net als Roelie de Weerd - uren door een woestijn om een boom te vinden.

En verder in dit nummer ...

Kappen dwarsbomen: Gezonde bomen opgeofferd aan 'mooi' plan	36
Gesol met oude paardekastanjes	38
Stamgasten: Han Gorgels	49
Een lange stoet jeukveroorzakers	51
Dendrologische overpeinzingen: verademing	54
Extra inzet uitputting Bomenfonds vereist ..	56
Standpunt: grote bomen in smalle straten ..	57
Kort nieuws	59
Boeken	62
Agenda	63
Rijp & groen	64

Kappen dwarsbomen

Gezonde bomen opgeofferd aan 'mooi' plan

Edwin Koot

Zestienduizend bomen plat in Hoekse Waard

De Bomenstichting is, waar het onnodig kappen van bomen betreft, de laatste jaren helaas wel wat gewend. Toch staan ook wij soms nog verbaasd te kijken, met welk gemak gezonde bomen worden opgeofferd aan de realisatie van een mooi plan.

Dit voorjaar viel een dik rapport van een landschapsarchitectenbureau bij ons op de deurmat.

Het betrof een landschapsbeleidsplan van de Hoekse Waard, geschreven in opdracht van de gemeenten en het waterschap in deze regio.

Een mooi rapport zo te zien, maar de inhoud deed onze monden opvallen van verbazing. Volgens dit rapport zou in de Hoekse Waard binnen tien jaar tijd 60% van het bomenbestand moeten worden verjongd. Dat betekent dat in deze periode maar liefst 16.000 bomen gekapt zullen worden.

En waarom? Omdat er sprake is van achterstallig onderhoud en omdat men bang is (gemaakt) om aansprakelijk gesteld te worden voor schade door de bomen. Ook valt in het rapport eenduidig te lezen dat de kosten

van het boombeheer moeten worden teruggedrongen. Gewoonweg kappen om de kosten te drukken dus. Zonder dat overigens naar de conditie van de bomen gekeken is. De leeftijd van de bomen - het overgrote deel is geplant na de watersnoodramp in '53 - is blijkbaar voldoende aanleiding geweest tot deze drastische beheersmaatregel. De Bomenstichting maakt zich sterk voor een boomdeskundig rapport over de conditie

van de bomen. Deze bevindingen zouden meege-

genomen moeten worden in de beslissingen rond de bomen in de Hoekse Waard.

Noorderplantsoen in Groningen blijft zorgenkind

Het Noorderplantsoen is een veelbesproken park in hartje Groningen. Bijvoorbeeld omdat de gemeente grote publieksmanifestaties houdt in dit park, die

de draagkracht van het Noorderplantsoen ver te boven gaan. De festivals volgen elkaar in hoog tempo op, terwijl de noodzakelijke beschermende maatregelen voor de bomen uitblijven. Het laatste woord is hierover nog niet gezegd. Ook heeft het park te maken met een achterstallig onderhoud van jaren. Hiervoor is een groots renovatieplan opgesteld. Er is drastisch gesnoeid in het park en er staat een flink aantal bomen op de nominatie gekapt te worden. De Bomenstichting is van mening dat een renovatie noodzakelijk is. In het huidige plan worden echter veel gezonde bomen gekapt ten behoeve van zogenaamde zichtassen door het park. De noodzaak daartoe zien wij niet. Je kunt die zichtassen toch ook in de loop der jaren herstellen? Door de bomen weg te halen als hun conditie daar aanleiding toe geeft en op deze plek geen nieuwe boom te planten.

De gemeente Groningen heeft geen oren naar onze bezwaren tegen de kap. De Bomenstichting, in samenwerking met plaatselijke natuurgroepen, beraamt zich nu op verdere (juridische) stappen. Want het kan anders en het kan beter!

Een bomendijkje in de Hoekse Waard. Volgens het landschapsbeleidplan moeten deze bomen verdwijnen, omdat de opstellers van mening zijn dat er drastisch verjongd moet worden. De Bomenstichting heeft haar bedenkingen geuit tegen deze argumenten.

foto: Edwin Koot

**Nieuwbouw pand
publieke omroepen
ten koste van waarde-
vol groen**

In een villawijk in Hilversum vlakbij het gemeentehuis moet een nieuw mediapark verrijzen. De AVRO, KRO en NCRV willen nauwer gaan samenwerken. Op het terrein ligt reeds een keldercomplex. Het resultaat van een op het laatste moment afgeketst bouwproject. Om deze kelder staat nog een groot aantal bomen. Het huidige bouwplan is groter gepland dan de bouwput, waardoor ook deze bomen moeten verdwijnen. Dit geldt met name de bomen aan de voorkant van het terrein, die het uitzicht op het toekomstige gebouw zouden belemmeren. Een buurtvereniging schakelt de Bomenstichting in. Wij constateren dat de bomen flink te lijden hebben gehad van de bouwactiviteiten. Eén uitzondering daargelaten, kunnen de bomen deze plek nog jaren sieren.

Het Noorderplantsoen in Groningen is een van die vele plantsoenen in ons land die zijn gemaakt op voormalige vestingwallen. Ze zijn eeuw oud en veelal aangelegd volgens het modebeeld van die tijd: de engelse landschapstijl.

foto: Frank Moens

worden meegenomen in het opstellen van de plannen. Wij hopen dat onze inspanningen zullen leiden tot aanpassing van die plannen. En gelukkig weten wij ons gesteund door successen in het verleden. Zoals in Rijswijk. Daar moesten 33 bomen verdwijnen voor een zicht-as. Naar onze bezwaren werd geluisterd en uiteindelijk zijn slechts vier bomen geroid.

*(midden)
De fundamenten zijn al geruime tijd klaar voor het nieuwe kantoor voor AVRO, KRO en NCRV. Door protesten van belangengroepen uit de omgeving is het van verder bouwen nog niet gekomen. De buurt heeft bezwaar tegen de massaliteit en men is van mening dat onvolgende rekening is gehouden met parkeervoorzieningen. Maatregelen om bomen en boomwortels te beschermen zijn nooit genomen met alle gevolgen van dien.*

foto's: Edwin Koot

De buurtverenigingen spannen een kort geding aan, daarbij mede gesteund door onze bevindingen. De rechter oordeelt dat de afgegeven bouw- en rooivergunningen tijdelijk worden geschorst. De belangen van de omwonenden worden volgens de rechter, bijvoorbeeld door verkeersoverlast, onvoldoende gewaarborgd. Dat betekent enig respijt voor de omwonenden en de bomen.

Tot slot

Dit zijn recente voorbeelden waarbij de belangen van gezonde bomen onvoldoende

Afscheid van voorzitter Hans Pfeiffer

Reeds enige tijd geleden kondigde ir. J.W.G. (Hans) Pfeiffer zijn aftreden als voorzitter van de Bomenstichting aan. Steeds waren er echter redenen tot uitstel, tot zijn afscheid nu per 1 april definitief werd. Hans Pfeiffer heeft een lange reeks van jaren deel uitgemaakt van het bestuur en hanteerde de laatste zes jaar de voorzittershamer. Zijn bestuursperiode kenmerkte zich door een enigszins afstandelijke opstelling van het bestuur tegenover het werk van de stichting. Bij belangrijke beslissingen was het bestuur duidelijk aanwezig, maar het beleid en het feitelijke werk werd voorbereid en uitgevoerd door de medewerkers. Het bestuur beperkte zich hierbij tot een controlerende functie.

De continuïteit van de organisatie met personeel was zijn grootste zorg. Ondanks de beperkte mogelijkheden daarvoor bij een gesubsidieerde organisatie, pleitte hij voor een 'noodfonds' in geval van verdwijnen van een belangrijke inkomstenbron. Daar is tijdens zijn voorzitterschap een oplossing voor gekomen. We danken Hans Pfeiffer voor zijn inzet. Zijn opvolger is helaas nog niet bekend. Hopelijk kunnen we daarvan in het volgend nummer melding maken.

Frank Moens

Gesol met oude paardekastanjes

Frank Moens

Het waren twee grote en misschien ook wel grootse evenementen. Onder de boomverzorgingsbedrijven was het een veelvuldig voorkomend gespreksonderwerp. Dit voorjaar veranderden twee markante paardekastanjes in ons land van standplaats, als laatste redmiddel om de bomen te behouden.

Men verwachtte hinder van de boom te onder vinden en dat was bij aanvang van de bouw niet voorzien. Dus dat zou geld gaan kosten! Er is toen voor gekozen om de paardekastanje zo neer te zetten dat de bouwers er minder last van zouden hebben. Echter: deze plaats is niet in overeenstemming met de plannen voor de herinrichting van het plein en de kans bestaat dus dat de Aesculus weer in de kabels moet ...

De verplanting van de meer dan 80 ton zware paardekastanje op het stationsplein in Amersfoort vond op 17 februari jl. plaats. Onder de wortels was een raamwerk aangebracht waarmee de boom kon worden opgetakeld. De stamdiameter is 90 cm; de kroondoorsnede is 15 meter. Vierendertig meter van de oude plaats kreeg de boom een nieuw plantgat.

foto: Luc Noordman

Aan de hijskraan in Amersfoort

De eerste boom die werd verplant stond en staat voor het station in Amersfoort. De paardekastanje (*Aesculus hippocastanum*) stond op zijn oorspronkelijk plaats de renovatie van het stationsplein in de weg. Dit was al heel lang bekend en vele Amersfoorters hadden zich sterk gemaakt om de boom te behouden. Met succes! Niet op dezelfde plaats, maar wel op het stationsplein. De kastanje werd door de Heidemij Bomendienst voorbereid op de verplanting. Dit begon al met een haalbaarheidsonderzoek in 1993. Gedurende de afgelopen vier jaar is met intensieve verzorging de wortelkluif voorbereid op de verplanting. Bij het kleinschalige stationsgebouwtje met zijn karakteristieke voorgevel was de boom een markante verschijning. In de afgelopen jaren verzezen kantoorkolossen rondom de paardekastanje, waardoor de boom met kroondiameter van 15 meter en een hoogte van 20 meter iets nietigs had gekregen. De laatste fase van de totale renovatie en nieuwbouw van het station en de directe omgeving ging in, en daarmee moest ook de boom verdwijnen.

Maandag 17 februari spanden de kabels zich na een zorgvuldige voorbereiding en verhief de boom zich boven het plein om 34 meter verderop in een ruim - van al het goede voorzien - plantgat neergezet te worden. Daarbij deden zich nog wat problemen voor met de directie van de aangrenzende bouw, omdat de nieuwe standplaats zich te dicht bij de bouwlocatie zou bevinden.

Op 'ski's' door de Koekamp

Een ander huzarenstukje - als het om boomverplanting gaat - vond eind maart plaats in de Koekamp, grenzend aan het Malieveld in Den Haag. Ook daar was een paardekastanje de hoofdrolspeler. De voorbereidingen verliepen een beetje anders dan in Amersfoort. De paardekastanje stond in de weg voor de bouw van een geplande verkeerstunnel. Natuurbeschermers in Den Haag hadden zich verzet tegen de kap van enkele markante bomen. Het tunneltracé kon voor enkele bomen worden omgelegd, maar met de beste wil van de wereld kon deze zeer markante paardekastanje niet worden behouden. De betrokkenen hadden zich bij dit feit reeds neergelegd. De plannen waren definitief. Toch ondernam de Bomenstichting in oktober 1994 op eigen initiatief actie om dit monument van de zaag te redden. Ze werd daarbij vertegenwoordigd door de heer P.B.W. Polvliet, de contactpersoon voor de regio Den Haag. Het overleg met diverse gemeentelijke instanties resulteerde op een gegeven moment in een beslissing de boom te houden als hij kan worden verplant. In het voorjaar van 1995 is de gemeente Den Haag, onder voorbehoud van goedkeuring van verplanting, begonnen met de boom voor te bereiden op een nieuwe standplaats. Pas begin

(inzet)

De paardekastanje in zijn oude omgeving zo'n tien jaar geleden.

foto: Gerrit Visscher

dit jaar werd duidelijk dat het verplaatsen door zou gaan.
 De keus voor de uitvoering viel op BSI Bomenservice, die gebruik wilde maken van een systeem dat nog nooit eerder voor een boom van dergelijke afmeting was gebruikt. Het moest een groots spektakel worden aan het eind van de Boomfeestdag op 19 maart. Om zo veel mogelijk mensen de gelegenheid te geven het gebeuren bij te wonen, zou de verplaatsing 's avonds plaatsvinden. Alles was tot in detail voorbereid. Tijdens de voorbereiding strandde echter de een na de andere poging. De boom kwam niet los. Allerlei blokken steen in de grond verhinderden, dat onder de wortels een metalen plaat kon worden doorgetrokken. Op het laatste moment moest het evenement worden uitgesteld.
 Na de Boomfeestdag werd gepoogd de boom toch los te maken. Uiteindelijk lukte dit en werd op donderdagavond 27 maart de klus geklaard. De metalen plaat werd - met de boom er bovenop - over het maaiveld getrokken en zo skide de paardekastanje naar zijn nieuwe standplaats aan de rand van een bosschage, 70 meter verderop. Met de huidige kennis van de boomverzorging en met de technische hulpmiddelen die ons ten dienste staan, is de kans groot dat beide paardekastanjes de verplanting zullen overleven. De beide bedrijven zullen de bomen nog enkele jaren zeer nauwlettend volgen in hun ontwikkeling tot ze vrij van stutten en tuikabels op eigen wortels verder kunnen.

Paardekanjes zijn favoriet

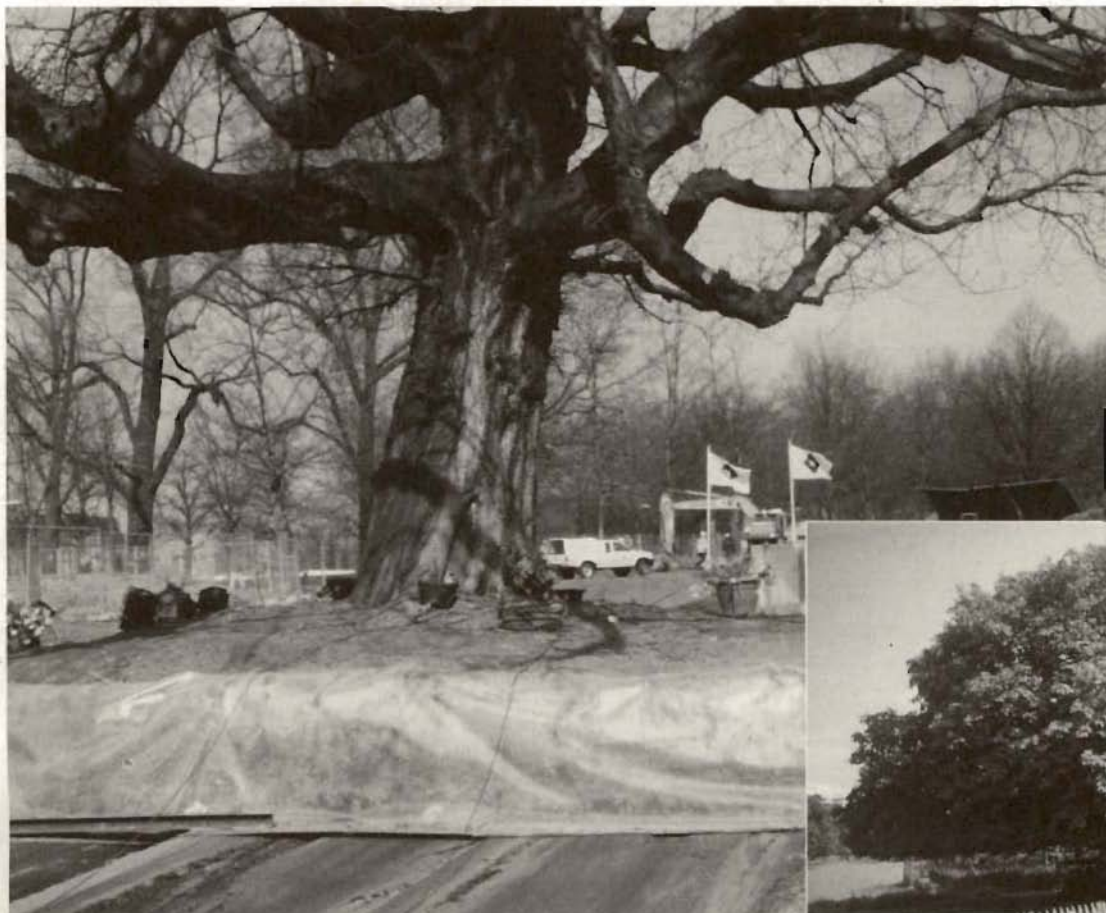
Een volgende verplanting is aangekondigd. De paardekastanje in het centrum van Ede, ter plaatse beter bekend als de Cultura-kastanje, ondergaat waarschijnlijk hetzelfde lot als de twee besproken bomen. Al enige jaren is de gemeente-

Verplanten zien te voorkomen

De Bomenstichting is geen voorstander van het verplanten van grote, oude bomen. Het standpunt staat uitvoerig verwoord op bladzijde 32 van Bomennieuws nummer 1 van dit jaar. We zijn van mening, dat het behoud van de boom op de plaats waar deze is opgegroeid, de beste levensgarantie biedt. Er zijn echter omstandigheden, zoals in Amersfoort en Den Haag, waarbij andere belangen doorslaggevend zijn en er geen andere oplossing mogelijk is. Het verplanten is dan het laatste redmiddel. Met de verplanting van de majestueuze bomen lacht de Bomenstichting als het ware door haar tranen heen.

raad aan het bakkeleien over deze monumentale boom, die de nieuwbouw van een cultureel centrum in de weg zou staan. In eerste instantie was de paardekastanje 'verkocht' in ruil voor het planten van nieuw groen elders in Ede. Daar is men nu van teruggekomen en er wordt onderzocht of de boom alsnog te behouden is. De enige optie lijkt nu verplanten. De Bomenstichting heeft enkele jaren geleden - toen de zaak net speelde - al een advies over de boom uitgebracht. Toen moest de gemeenteraad kiezen tussen het behoud van de boom of vijf extra ondergrondse parkeerplaatsen. Het is maar net wat je belangrijker vindt.

Nieuwe hoop voor 'Cultura-kastanje'
 EDE - GroenLinks/PE heeft BSI Bomenservice uit Leersum een rapport laten maken over de oude kastanjeboom bij het Cultureel centrum op de hoek Molenraai/Telefoonweg.
 BSI is gespecialiseerd in het verplanten, verplanten, onderzoeken en snoeien van bomen. Het bedrijf heeft onlangs nog een oude boom in Den Haag verplaatst.
 BSI heeft een offerte aan de gemeente uitgebracht. Het bedrijf geeft daarin de garantie dat de boom de verplaatsing overleefd, aldus GroenLinks/PE-raadslid E. Boers.
 „Mocht de boom het toch niet halen, dan plaatst BSI nieuwe bomen ter waarde van de kosten van de verhuizing.“
 Omdat de kastanjeboom tijd nodig heeft om de verplaatsing aan te kunnen, is het volgens Boers zaak dat er zo snel mogelijk een beslissing wordt genomen.
 „Dan kunnen we nu beginnen met afstaken.“
 Tegen de tijd dat de tweede fase van Cultura gaat beginnen (volgens de planning in maart 1998) zou de boom dan gereed zijn voor de verhuizing.

De verplantingsmethode van de ongeveer 125 jaar oude paardekastanje van de Koekamp in Den Haag was nog nooit eerder toegepast bij een boom van deze afmetingen. Boom met kluit weegt zo'n 180 ton. De stam heeft een doorsnede van ongeveer 130 cm. Daarmee zal deze verplanting in het Guinness Book of Records een plaats krijgen onder de kop 'Grootste boom ooit ter wereld verplant'. Na de oorlog was er niet veel meer over dan een stam met wat takstompen. Daardoor is de kerngezonde boom niet zo hoog, slechts 16 meter.
 foto: Huib Sneepe

(inzet)
 De paardekastanje aan de rand van de Koekamp op de oude standplaats.
 foto: archief Bomenstichting

Gevelde iepen moeten binnen drie dagen worden geschild of op een andere manier zodanig worden bewerkt dat de iepenspinkever zich niet in het hout kan voortplanten.

foto's bij dit artikel zijn van Luc Deckers

Dode en zieke, kwijnende iepen, meestal slachtoffers van de gevreesde iepziekte, kunnen "levensbedreigend" zijn voor andere, gezonde iepen. De zieke en dode iepen lopen namelijk het grote risico zogenaamde "broedboomen" te worden. Het tijdig ruimen van aangetast hout draagt bij aan het voorkomen van besmetting van gezonde iepen.

Een broedboom ontstaat, doordat de vrouwtjes van de iepespinkever hun eitjes leggen onder de bast van de iep. De larven, die hieruit ontstaan, veroorzaken het zo kenmerkende gangenpatroon in het hout direct onder de bast.

Na de verpopping vliegen de jonge iepespinkevers uit naar gezonde iepen (tot op een vliegafstand van 3 km en meer) voor hun zogenaamde rijpingsvraat in de oksels van jonge twijgen. De door de kevers meegevoerde iepziekte-schimmelsporen kunnen zo via een aangevreten hout-

vat de iepboom binnenkomen. De besmetting met iepziekte is nu een feit en dit betekent vaak binnen enkele weken al, het einde van de iep.

De iepziekte vormt een ernstige, meestal dodelijke aandoening voor de iep. De ziekte wordt veroorzaakt door een agressieve stam van de schimmel *Ophiostoma (novo-)ulmi*, die zich via de sapstroom door de boom verspreidt. De besmette iep reageert hierop door de vorming van zogenaamde "thyllen" in de houtvaten van de buitenste jaarring en gaat daarmee verdere verspreiding van de schimmelsporen tegen. Deze uitstulpingen hebben helaas ook tot gevolg dat de sapstroom wordt geblokkeerd, doordat de houtvaten als het ware verstopt raken. Deze verstopping is in de dwarsdoorsnede van een tak te zien als een ring van donkere stippen in de laatste en voorlaatste jaarring. Bladeren en takken van de iepboom krijgen geen water meer aangevoerd, waardoor zij gaan verwelken: het blad verkleurt naar geel tot bruin en valt af. Het beeld lijkt op een vroege herfst; de boom verliest bijna al zijn blad. Opvallend hierbij zijn de zg. vaantjes: één of een paar verdorde blaadjes die nog aan het uiteinde van de takken blijven zitten. In vrij korte tijd - enkele weken tot maanden - sterft de boom af. Zo'n zieke, afstervende iep kan een broedboom worden, tenzij de boom snel onschadelijk wordt gemaakt.

Helaas bestaat er nog een andere manier van besmetting, namelijk ondergronds via het zogenaamde wortelcontact. Wortels van naburige iepen kunnen na verloop van tijd met elkaar vergroeid raken; zo kan een zieke iep een gezonde buur-iep besmetten. Bij laanbeplantingen kan dit verschijnsel leiden tot het "oprol-effect", waarbij de iepziekte-besmetting jaarlijks verder gaat en

zo een hele rij iepen kan treffen. Snel en radicaal ingrijpen is dan geboden. Dat wil zeggen: verbreken van het wortelcontact door het aanbrengen van een verticale sleuf en het verwijderen van de iepen (ook al zien ze er nog gezond uit) aan beide kanten van de zieke/aangetaste iep.

In 1995 zijn er ongeveer 40.000 iepen uitgevallen door de iepziekte; ook in het afgelopen jaar zijn er weer veel slachtoffers onder het iepenbestand gevallen. Volgens voorlopige schatting liggen de uitvalcijfers in dezelfde orde van grootte. Het is dus van levensbelang om zieke iepen snel te verwijderen en het iepenhout onschadelijk te maken, zodat het geen broedplaats voor iepespintkevers kan worden.

Een belangrijk deel van de geveldde iepen komt terecht bij composteerbedrijven, die aangesloten zijn bij de Belangenvereniging voor de Verwerking van Organische Reststoffen (BVOR) en in het bezit zijn van een erkenning voor de verwerking van iepenhout. In het afgelopen jaar waren er dertien van deze bedrijven. In het overzicht is te zien waar deze bedrijven zich bevinden. De betrokken bedrijven verplichten zich, op grond van een overeenkomst tussen de Bomenstichting / IepenBeraad en BVOR, zich te houden aan de "Voorwaarden voor de verwerking van iepenhout", zoals vastgesteld door het IepenBeraad. Overigens worden de Voorwaarden voor het komende seizoen momenteel in overleg met Omegam Groenadvies herzien en waar nodig aangepast.

De erkende/gecertificeerde bedrijven worden tenminste twee keer per jaar gecontroleerd door het IepenBeraad. Deze controles vinden plaats door middel van onaangekondigde bedrijfsbezoeken van de coördinator van het IepenBeraad. Bij geconstateerde niet-naleving van de

Voorwaarden verwerken iepenhout

De voorwaarden houden in het kort het volgende in.

1. Tijdige aanmelding van de aanvoer van het iepenhout door de leverancier, minstens één dag van tevoren. Dit geldt in het bijzonder voor broedhout!
2. Gescheiden aanvoer van alle iepenhout (niet gemengd met andere houtsoorten)
De leverancier moet zich tevens aan de regels van de APV en het RAW-bestek houden.
3. Het composteerbedrijf moet het aangeleverde (ongeschilde) iepenhout binnen drie dagen verwerken en onschadelijk maken volgens de verwerkingsvoorwaarden. Broedhout moet direct, op de dag van aanvoer, onschadelijk worden gemaakt volgens eerder genoemde methoden.

van ongeschild iepenhout goed te verlopen; de bedrijven in kwestie zijn goed tot redelijk op de hoogte van de juiste verwerkingswijzen en onderkennen het belang hiervan voor een goede en sluitende iepziektebestrijding. Naast deze positieve geluiden zijn er ook enkele knelpunten gesignaleerd. Bij sommige van die knelpunten ligt

(boven)
Het typesche vreetpatroon van de larven van de iepenspintkever onder de schors.

Houtversnipperaars maken iepenhout ongeschikt voor de larven om tot volle wasdom te kunnen komen.

Voorwaarden wordt hiervan schriftelijk melding gemaakt zowel bij de BVOR als bij het betrokken bedrijf. Bij herhaalde niet-naleving van de Voorwaarden volgt intrekking van de erkenning.

Evaluatie van de controlebezoeken en ervaringen uit de praktijk

De erkende BVOR-bedrijven (eerst twaalf, later dertien) zijn twee keer gecontroleerd in de periode medio juli tot medio oktober van het vorige jaar. In een paar gevallen bleek hercontrole noodzakelijk. Over het algemeen bleek de verwerking

de verantwoordelijkheid bij de aanbieders van iepenhout, zoals gemeenten, groenaanemers, hoveniersbedrijven en anderen. Te vaak blijkt een tijdige aanmelding van de aanvoer van iepenhout achterwege te blijven. Via gerichte voorlichting en een persoonlijke benadering valt hier de nodige verbetering te bereiken. Dit geldt ook voor het gescheiden - van ander hout - aanleveren van iepenhout. Meermalen werd iepenhout vermengd met ander snoei- en takhout aangevoerd; soms betrof het ook goudiep. Vermoedelijk werd dit niet herkend als iepenhout.

Mr B.M. Visser

*Juridisch Raadgever
Natuur, Bos en Landschap*

*Ravenhorsterweg 61, 7103 AR Winterswijk
telefoon en fax: 0543 - 51 85 17*

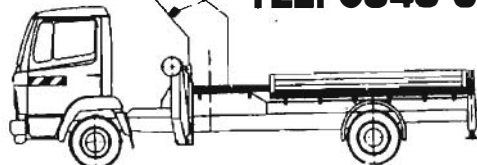
**WIJ GAAN HOOG!
HOE HOOG?
BEL ABL**

ABL
Bos- & Landschapsverzorging

hoogwerker verhuur

NIJVERDAL

TEL. 0548-61 79 77

PIUS FLORIS BOOMVERZORGING NEDERLAND

Minstens één boom?

Pius Floris Boomverzorging: boomverzorgers met een boom van een reputatie. Of het nu gaat om bodem- of ander onderzoek, plantadvies, het vellen van een reusachtige boom in een binnentuin of het totale onderhoud (mét 10 jaar garantie!) van een omvangrijk gemeentelijk bomenbestand. Kwaliteit en service voor gemeentelijke diensten en andere overheidsinstanties, ontwikkelings- en beheersorganisaties, particulieren en alle andere cliënten die in elk geval één ding gemeenschappelijk hebben... minstens één boom.

Pius Floris Boomverzorging.

**Gezond verstand,
voor een florissant
bomenbestand.**

PIUS FLORIS
BOOMVERZORGING

Pius Floris Boomverzorging heeft vestigingen in: ALMERE 036-5310501 • AMSTERDAM 020-6822463 • BUNDE 043-3652519 • DIEPENVEEN 0570-592945
GLIMMEN 050-4061979 • OUDELANDE 0113-548390 • VEENENDAAL 0318-555017 • VUGHT 073-6567235

Hoe iepenhout onschadelijk maken?

Het onschadelijk maken van iepenhout kan op verschillende manieren gebeuren.

1. Het, bij voorkeur op de werkplek, schillen van de bast van de stam en van de zware takken. Takhout met een doorsnede van 3 cm en meer (een veilige maat volgens de Plantenziektenkundige Dienst) moet worden versnipperd.
2. Het zogenaamde "wateren" van ongeschilde iepestammen. Dat wil zeggen de stammen een lange tijd, tenminste één jaar, onder water bewaren.
3. Het verbranden van ongeschild iepenhout, bij voorkeur in een afvalverbrandingsinstallatie. Vanwege milieuhygiënische bezwaren is het verbranden van iepenhout in de open lucht in de meeste gemeenten verboden op grond van een stookverbod dat in de Algemene Plaatselijke Verordening is opgenomen. In bijzondere gevallen kan er ontheffing worden gekregen.
4. Het composteren bij één van de BVOR-composteerbedrijven in het bezit van een erkenning voor de verwerking van iepenhout. In de praktijk betekent dit het versnipperen van het ongeschilde iepenhout tot kleine snippers, die daarna in het composteringsproces worden ingevoerd.

Geschild of gedompeld in water levert iepenhout geen gevaar meer op voor verspreiding van de iepenziekte.

Bijzondere aandacht verdient het onderwerp broedhout. In de praktijk komt broedhout vaak gewoon mee met een aangeleverde partij iepenhout, zonder dat dit bekend is bij het verwerkende bedrijf. Herkenning van ongeschild iepenhout en vooral ook van broedhout door het composteerbedrijf is absoluut noodzakelijk. Dat betekent dat iemand op het bedrijfsterrein in staat moet zijn om broedhout en gewoon iepenhout van ander hout te onderscheiden, zodat het direct onschadelijk kan worden gemaakt. Dit behoort tot de verantwoordelijkheid van het verwerkende bedrijf.

Goed gereedschap is het halve werk

Onmisbaar voor een goede verwerking van het iepenhout is het beschikbaar zijn van de benodigde apparatuur en gereedschappen, zoals een goed werkende versnipperaar of shredder, een schilmes en een motorzaag met frees. In sommige situaties kan het nuttig zijn om over een zogenaamde waterplaats te beschikken; deze moet dan wel deugdelijk zijn, dat wil zeggen niet lekken. Tijdens droge periodes moet het mogelijk zijn om het water op voldoende peil te houden zodat de ongeschilde, gewaterde iepestammen niet geheel of gedeeltelijk droog komen te liggen.

Voor de nabije toekomst zou het een goede zaak zijn als er meer gecertificeerde BVOR-bedrijven in het land zouden komen, en dan vooral in die regio's waar veel iepen staan en waar helaas vrij veel uitval ten gevolge van de iepenziekte valt te verwachten. Hierbij moet met name gedacht wor-

den aan de provincie Groningen, Noordwest-Overijssel, Flevoland, zuidelijk Zuid-Holland, Zeeland en het westen van Noord-Brabant. In de provincie Zeeland bestaat een uitgesproken vraag naar verwerkingscapaciteit. Er zijn de afgelopen wintermaanden enige duizenden zieke/aangetaste iepen opgeruimd in opdracht van het Waterschap Zeeuwse Eilanden.

Erkende bedrijven

Onderstaande bedrijven verwerken iepenhout op voorgeschreven wijze.

Gelderse Groenrecycling	Westervoort
Groencom B.V.	Ede
Groenrecycling De Breehoorn B.V.	Hoofddorp
Groenrecycling Combinatie B.V.	Rijpwetering
Groen-Recycling Twente B.V.	Goor
Groen Recycling Utrecht B.V.	Groenekan
Van Kaat Compostering	Bladel
Groen Recycling Bommelerwaard B.V.	Poederrijen
Rutte Recycling B.V.	Halfweg
L. & J. Stoop Recycling	Waarland
De Trip B.V.	Nieuwegein
Groenrecycling Verhoef B.V.	Kockengen
Arend de Winter Groen-Recycling B.V.	Heiloo
Heco Groenrecycling B.V.	Hoogkarspel

(overzicht geldt voor 1997)

Dig Tree

In het verlaten rode hart van Australië staat een historische boom. Het is de 'Dig Tree' aan de Cooper Creek bij Innamincka.

Die boom stelt overigens niks voor. Ik ken hem van een slechte zwart-wit foto uit 1930 en op die foto was hij al half dood.

Het is een Eucalyptus coolabah. In die boom staat gekerfd: "DIG, 3 FT.N.W., APR.21 1861" Op die datum (21 april 1861) heeft zich onder die boom een drama afgespeeld.

Vorig jaar trok ik met mijn zoon door de outback van Australië in een rammelende landrover. Die boom wilde ik toen perse zien, want de tragedie rond die boom wilde ik ter plekke tot op mijn boten voelen. Ik houd van drama als ik er zelf geen last van heb. Helaas heb ik die boom gemist, want we raakten vlakbij die boom zelf in de problemen. We klaptten in een diepe kuil en kregen een fikse deuk in het oliecarter van de auto. We zaten honderden kilometers van de bewoonde wereld. Toen was alles plotsklaps heel ver weg. Die boom kon ons op dat moment gestolen worden.

Wat was er in de vorige eeuw nou precies gebeurd onder die Dig Tree? De kolonisten hadden toen geen idee hoe het immens grote binnenland van Australië er uitzag. Ze wisten alleen dat hoe verder je die woestijn introk, hoe droger

en heter het werd.

Ze veronderstelden dat er in het hart van het continent een grote binnenzee lag. Er werd een expeditie op touw gezet onder leiding van Burke en Wills. Zij moesten op zoek gaan naar die binnenzee.

Aan de Cooper Creek werd depot LXV ingericht. Van daaruit trokken Burke en Wills met twee andere mannen, Gray en King verder. De rest van de expeditie bleef in het kamp achter. Ze wachtten maanden lang, doch de vier mannen kwamen niet meer opdagen. Men dacht dat zij al lang van dorst waren omgekomen. Op 21 april 1861 braken ze het kamp op, om terug te keren naar de bewoonde wereld. Voor het geval Burke met zijn kornuiten toch nog uit de dorre vlakke zouden opduiken, begroeven ze onder een Eucalyptus coolabah een kameelkist. Ze stopten er wat proviand in, met een briefje waarop ze krabbelden wanneer ze waren vertrokken. Om de kist te kunnen vinden kerfden ze in de boom de boodschap: "DIG, 3 FT.N.W., APR.21 1861" en vertrokken met zes kamelen en twaalf paarden.

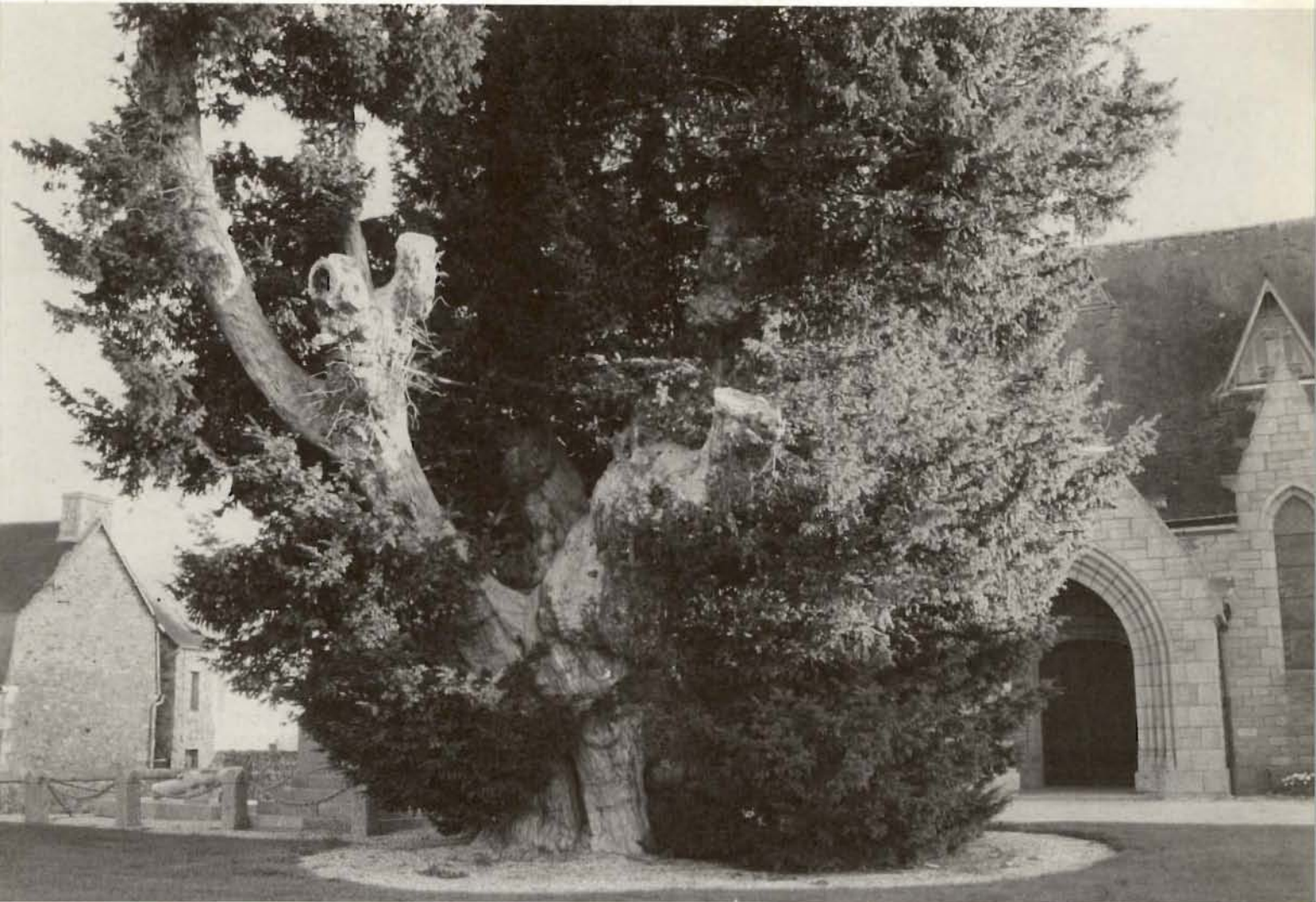
Tegen de avond van diezelfde dag strompelden Burke, Wills en King meer dood dan levend het verlaten kamp binnen. Gray had de barre tocht niet overleefd. Zij zagen de as van pas gebluste vuurtjes en verse paardevijgen. Wanhopig zakten ze onder de boom in elkaar. Toen viel hun oog op de letters: DIG, wat 'graaf' betekent. Ze maten in passen drie voet noord-west en vonden in de omgewoelde aarde de kist. Op een halve dagreis achterstand hadden zij de nooduitgang naar de bewoonde wereld gemist. Die klap kwam hard aan na maanden strompelen door een dorre woestijn.

Ik zag dat tafereel voor mij. Dat was niet moeilijk, want van die drie afgetobde mannen onder die Dig Tree bestaan vele illustraties. Daarop staat Burke in aan flarden gescheurde kleren afgebeeld. Hij staart met doffe blik naar de einder. Wills zit wanhopig in elkaar gezakt op de kameelkist en King ligt met de spade aan zijn zijde verdoofd bij de kuil. De vertwijfeling staart je aan vanaf de gravure.

Die half vergane coolabahboom had ik met eigen ogen willen zien. Ik wilde op die trieste plek heel even de geschiedenis aanraken. Maar wij hadden geen zin om zelf geschiedenis te maken. Ons oliecarter kon elk moment gaan scheuren en lekken. Dat was geen opbeurend gevoel in die eenzaamheid. Daarom zijn we doorgereden, want elke kilometer telde. Het woord 'DIG' in die boom zou ons niet baten. We konden graven wat we wilden, doch een kist met proviand zouden we er niet vinden. En al helemaal geen oliecarter. Bovendien raakte ook ons water op en we wilden wel overleven. Daarom heb ik die boom gemist.

Roelie de Weerd

Monumentale bomen in Frankrijk

Jeroen Pater

In het kader van mijn zoektocht naar monumentale bomen in Europa heb ik in de eerste week van april een bezoek gebracht aan Frankrijk. In dit land zijn nog heel wat bijzondere monumentale bomen. Enige tijd geleden heb ik een lijst gekregen van het Natuurkundig Museum in Parijs met de belangrijkste monumentale bomen van Frankrijk. Uit deze lijst heb ik ongeveer 20 bomen geselecteerd die mij interessant leken en vervolgens heb ik een route samengesteld. Het zwaartepunt van de reis lag in Normandië en Bretagne. Daar staan de dikste eiken, taxussen en tamme kastanjes van Frankrijk. Samen met Tomas Heitmann, een boomliefhebber uit Duitsland die ik vorig jaar op een bomenreis in Duitsland heb ontmoet, ben ik ze gaan opzoeken. Met de vakantie voor de deur leek het mij aardig, een paar van deze bomen aan u voor te stellen die een bezoekje zeker verdienen.

De oude eik bij St.-Jean-aux-Bois

La Forêt de Compiègne is een schitterend bos van ruim 10 bij 10 kilometer met veel oud loofhout. Een tiental eiken en een enkele beuk en taxus hebben in dit gebied de status van natuurmonument gekregen en zijn met behulp van een gedetailleerde wandelkaart te vinden. De indrukwekkendste boom in dit bos is een 800-jarige eik vlak bij het plaatsje St.-Jean-aux-Bois, dat midden in dit uitgestrekte bosgebied ligt. Als u in dit dorpje vraagt naar le gros chêne kunnen ze u beslist de weg er naar toe vertellen. De eik staat op een open plaats in het bos en verschillende wegen komen samen op dit markante punt. Met een omtrek van 7,9 meter en een hoogte van 27 meter is het een indrukwekkende verschijning. Op zo'n 3 meter hoogte is de omtrek zelfs een paar meter meer. In de loop der jaren zijn enkele enorme takken uitgebroken en dit geeft de boom een grillig karakter.

Taxus in Pommerit-le-Vicomte met een stamomvang van ruim negen meter. Ouder dan de kerk?

foto's bij dit artikel zijn van Jeroen Pater

Verskillende wegen komen samen bij deze markante eik in het bos bij Compiègne. De leeftijd wordt geschat op 800 jaar.

Een plataan met gigantische afmetingen vindt u in het dorpje Tracy-le-Val. De stam heeft iets weg van een bol of knol waaruit twee spruiten komen.

*(onder)
De oudste en dikste taxussen van Frankrijk staan op het kerkhof van Estry. Het klinkt ongelofelijk, maar men schat de leeftijd op 1600 jaar. De doorsnede van deze conifeer is 3,5 meter*

In het dorpje Tracy-le-Val, 20 kilometer noordelijker, staan enkele indrukwekkende platanen met een bijzondere stamvorm. De dikste is maar liefst 10,3 meter in omtrek.

St.-Jean-aux-Bois ligt ongeveer 40 kilometer ten noorden van Parijs en 7 kilometer ten zuiden van Compiègne.

De 1000-jarige taxussen in La Lande-Patry

Wie het boek Monumentale Bomen in Nederland van Gerrit de Graaff kent, kan zich wellicht het verhaal over de beroemdste taxussen in La Haye de Routot herinneren. Het gaat over twee taxus-

sen van 11 en 8,5 meter omtrek die bij een kerk op het kerkhof staan. Wat wil nu het toeval. In La Lande-Patry doet zich vrijwel exact dezelfde situatie voor. Ook twee taxussen van ongeveer gelijke afmetingen bij een kerk op het kerkhof. Hier zijn dan wel geen kapellen in de taxussen gebouwd, maar de overeenkomst is opmerkelijk*). De grootste taxus met een omtrek van 10,6 meter wordt geschat op 1500 jaar. De andere is 8,2 meter in omtrek en is ongeveer 1200 jaar oud. La Lande-Patry ligt 50 kilometer ten zuidwesten van Caen en 2,5 kilometer noordwestelijk van Flers. Over de D18 rijdend staat bij de afslag naar La Lande-Patry aangegeven; "ifs millénaires" ofwel duizendjarige taxusbomen. Vermeldenswaardig is dat in 1820 een barbier zijn beroep uitoefende in de dikste taxus. Ook hebben de beide taxussen een kerkbrand aan het eind van de vorige eeuw wonderwel overleefd.

Wie de oudste en dikste taxus van Frankrijk wil zien moet vanuit La Lande-Patry de D18 zo'n 20 kilometer in noordwestelijke richting volgen naar Estry. Daar staat bij de kerk op het kerkhof een taxus van 1600 jaar oud en 11,3 meter omtrek. Hij is hol en de hoge ouderdom straalt er vanaf. Verdere informatie over deze taxus heb ik helaas niet.

De drie 1000-jarige taxussen vlak bij elkaar, het is een zeldzame bezienswaardigheid.

De dikke tamme kastanje bij Pont L'Abbé

Halverwege Pont L'Abbé en Combrit staat een van de dikste bomen van Frankrijk. Het is een tamme kastanje van maar liefst 14,1 meter omtrek! Oorspronkelijk was de omtrek nog groter. Enkele jaren geleden is een deel van de stam afgebroken. Dit stuk ligt er nog steeds en heeft het formaat van een flinke boom.

Hij staat op een camping met de toepasselijke naam Camping des Châtaigniers. Als je over de D44 van Pont L'Abbé naar Combrit rijdt, staat de camping met borden aangegeven. Op de camping weet iedereen de tamme kastanje wel te vinden. Het is werkelijk een enorm gevaarte en het

**) zie ook de eeuwenoude taxussen in Ulcombe in het artikel In de ban van levende monumenten in het zomernummer van Bomennieuws in 1996.*

lijkt wel alsof je voor een muur van hout staat. Helaas is het grootste gedeelte van de boom al dood. De oorzaak hiervan is dat er veel in de boom wordt geklommen. Het zou daarom zeer verstandig zijn om deze boom zo snel mogelijk te beschermen middels een hek of iets dergelijks. Het is te hopen dat dit snel gebeurt, want het zou zonde zijn deze gigant te verliezen. Vijftien kilometer ten westen van Vannes, 110 kilometer ten oosten van Combrit staat bij het

gere tijden wel eens geknot is, misschien heeft hij zijn gehele oorspronkelijke kroon lang geleden verloren. Over de leeftijd is niets bekend, maar dit kan gezien zijn omvang best 1000 jaar zijn. Dertig kilometer noordwestelijk van deze eik, tien kilometer ten noorden van Guingamp, staat in het plaatsje Pommerit-le-Vicomte een 1000-jarige taxus van 9,3 meter omvang. Hij is net als alle andere taxussen te vinden op het kerkhof bij de kerk.

De tamme kastanje bij Pont L'Abbé spant de kroon wat omvang betreft. Je staat voor een muur van 5 meter hout (omtrek is 14 meter)

(onder)
Eik bij Tronjoli. Je zult hem maar in je tuin hebben.

plaatsje Pluneret een andere gigantische tamme kastanje van 12,8 meter omtrek. De snelste manier om hem te vinden is om op de N165 de afslag Pluneret te nemen. In de richting van Pluneret bij de eerste rotonde links aanhouden, en vlak voordat je weer onder de N165 doorgaat links afslaan. Na ongeveer 200 meter staat hij aan de linker kant. Voor de *echte* dikke bomen liefhebber zijn deze twee tamme kastanjes een must.

Tot slot

Alle bomen die ik besproken heb zijn stuk voor stuk bezienswaardigheden en in combinatie met het mooie landschap een aantrekkelijk reisdoel. Ik raad aan een wegenatlas met een schaal van ongeveer 1:250.000 aan te schaffen, dan zijn alle plaatsjes die ik genoemd heb te vinden. Ik wens u veel boomplezier in Frankrijk.

Geraadpleegde literatuur:
-EGGMANN, V. & STEINER, B., *Baumzeit, Magier, Mythen und Mirakel* (Zürich 1992)
-ROBERT BOURDU & MICHEL VIARD, *Arbres Souverains* (Parijs)

De eik bij Tronjoli

Volgens mijn informatie moest een van de dikste eiken van Frankrijk bij Bulat Pestivien staan, zo'n 20 kilometer ten zuidwesten van Guingamp. Al rijdend over de D787 vanuit Guingamp namen we de afslag naar Bulat Pestivien. We zouden naar dit dorp gereden zijn ware het niet dat we al na enkele honderden meters een geel bordje zagen met de tekst *chêne du Tronjoli*. Dit kon de eik wel eens zijn. We namen aan dat Tronjoli een plaatsje was, maar het stond niet op mijn kaart. We volgden het bord en na ruim een kilometer stond in een haakse bocht een bordje met alleen Tronjoli. Hier maar eens kijken. Wat bleek? Tronjoli was de naam voor een oude boerenhoeve. Langzaam reden we het erf op en ineens stond hij daar achter de hoeve gewoon bij die mensen op hun gazon! De eik is niet zo hoog maar heeft een schitterende brede kroon. De stam bestaat uit twee stukken met een gezamenlijke omvang van 12,6 meter, waarvan het grootste stuk 9,3 meter voor zijn rekening neemt. De vorm van de eik doet vermoeden dat hij in vroe-

Te koop
gevraagd:

Populieren- en iepenstammen

(iepenstammen)
t.b.v. zinkers
voor de
visserij-industrie
in Noorwegen

Rondhouthandel-Bomenrooibedrijf

v.d. Horst bv

Rolderstraat 27,
7849 PB De Kiel
Telefoon: 0591 - 382202
Fax: 0591 - 381910,
Autotel. 06-52900375,
06-52906596.

Afdeling boomverzorging

- snoeien van bomen d.m.v. klimtechnieken en met inzet van 2 eigen hoogwerkers.
- standplaatsverbeteringen d.m.v. aanbrengen bomenzand en beluchtingen/bemestingen onder hoge druk.
- onderzoek en rapportages
- leveranties bomenzand
- boomverplantingen met newmanframe

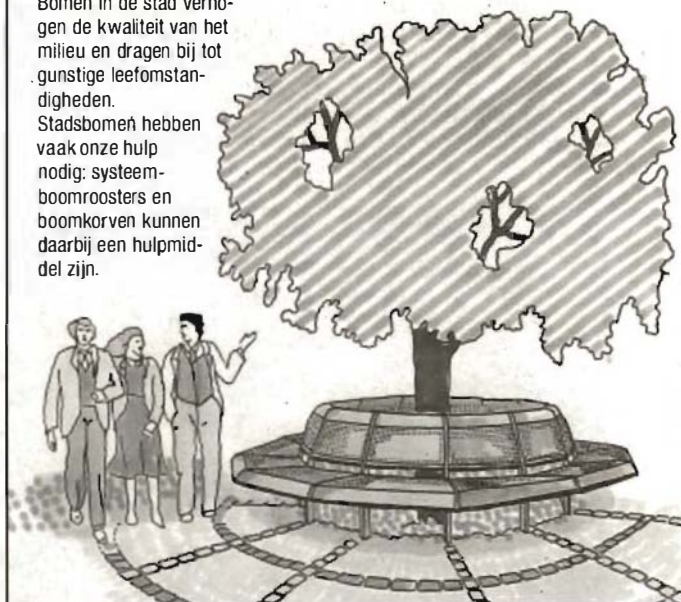
**VAN HELVOIRT
GROENPROJECTEN BV**

• oisterwijksebaan 8A • 5056 RD berkel-enschot • tel.: 013- 540 82 00 • fax: 013 - 5408201

Bomen, rustpunt van nature

Bomen in de stad verho-
gen de kwaliteit van het
milieu en dragen bij tot
gunstige leefomstan-
digheden.

Stadsbomen hebben
vaak onze hulp
nodig: systeem-
boomroosters en
boomkorven kunnen
daarbij een hulpmid-
del zijn.

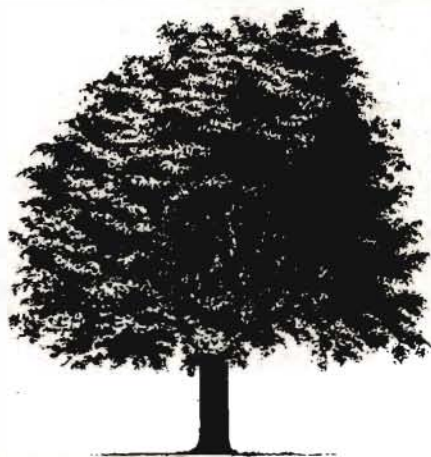

Maar bomen kunnen
ook dienstbaar zijn aan
de mens: boombanken
zijn daar een goed voor-
beeld van. Deze banken
maken van de boom een
rustpunt van nature.
Vraag onze uitgebreide
brochure aan!

Inter Design

**INTERNATIONAAL DESIGN VOOR
STADS- EN LANDSCHAPSMEUBILAIR**

Postbus 217, 6800 AE Arnhem, Nederland.
Tel. 026-311 73 04. Fax 026-311 67 81.

Heidemij Realisatie Bomedienst

- Strategisch boombeheer
- Boomverzorging
- Verplanten van grote bomen (Optimal/Newman)
- Leveren van grote bomen
- Onderzoek groeiplaats en stabiliteit (VTA)
- Groeiplaatsverbetering
- Specialistische bestrijding iepeziekte met Dutch Trig
- Specialistische plaagbestrijding van luizen en rupsen
- Boomtaxaties

heidemij realisatie

Heidemij Realisatie BV
Bomedienst
Marowijne 80
Postbus 177
7300 AD Apeldoorn
Tel. +31-55 533 44 11
Fax +31-55 533 88 44

NIET WEG TE DENKEN!

BOOMLEVERING

Ook dit jaar heeft de
Nationale Bomenbank
weer vele soorten en maten
bomen op voorraad. Boomlevering:
Eén van de specialismen
van de Nationale Bomenbank.
Bel voor meer informatie
0184-433432
of vul de antwoordkaart in.

NATIONALE BOMENBANK BV

AL 20 JAAR NATUURLIJK!

Postbus 37, 3360 AA Sliedrecht, Telefoon 0184-433432, Telefax 0184-416403

Tegenwoordig is Han Gorgels niet meer direct betrokken bij bomen en bossen. Maar zijn hart ligt er nog steeds. Tot voor enkele jaren geleden was Han voorzitter van Kritisch Bosbeheer.

Door de bomen de natuur zien

Ik ben gek op mooie bomen. Ze kunnen mij niet groot en dik genoeg zijn. En mooie vormen, grillig of juist heel regelmatig, vind ik fantastisch. Ik probeer zelfs zulke vormen na te maken met miniatuurboompjes. Ik heb ooit met mijn gezin (vijf mensen groot) gepicknickt in een enorme holle eik. Voor ons allen een ware natuurerfaring. Een economische kijk op bomen heb ik nooit gehad, behalve dan dat belangrijke delen van mijn huis en de inboedel van boomlijken gemaakt zijn.

Mijn kijk op bomen is vooral bepaald door mijn studie biologie en de tijd daarna. Jarenlang heb ik mij ingezet voor een natuur, waarin geen beheer door mensen gepleegd wordt. Waarin iedere plant en ieder dier zelf zijn plek vindt. Of mensen er nu gelukkig mee zijn of niet. Voor mij was en is van belang, dat we een natuur aan onze kinderen achterlaten, die robuust is. Een natuur die tegen een stootje kan. Dat kan mijns inziens alleen maar als de juiste plant of het juiste dier op de juiste plek zit. Bomen zijn zo voor mij vooral onderdeel van een ecosysteem. Ze zijn interessant vanwege de invloed, die ze uitoefenen op dieren en planten en omdat ze zelf ook weer beïnvloed worden door hun omgeving. Dus: van bomen houden vanwege hun functie en niet vanwege hun schoonheid. Een kleine greep uit de functionele kijk volgt nu.

Zaad

Dat begint al met kijken naar het zaad van bomen. Daarbij heb je opportunistische soorten als de berk: enorme hoeveelheden zaad produceren, dat gemakkelijk door de wind te verspreiden is. Op zoek naar kale plekken waar het kan kiemen. Berken "doen het overal", dus met veel zaad proberen ze overal te komen. Misschien dat een van de zaadjes het nog doet ook. Heel anders dan de beuk. Een groter, zwaar zaadje, dat bijna altijd meteen onder de ouder ligt. Maar jonge beuken groeien dan ook alleen maar spontaan in een bosmilieu. Daarbuiten hebben ze het een stuk moeilijker. Investeren in wat minder zaad, met wat meer reservevoedsel lijkt voor de beuk dan ook een stuk zinvoller.

Kleine bomen

Ook van kleine bomen heb je allerlei soorten. Leuk is om te bekijken, waarom ze klein zijn. Je hebt kleine bomen, omdat ze nog jong zijn. Maar in bossen vind je ook bomen van hogere leeftijd, bijvoorbeeld 40 jaar, die niet hoger zijn dan drie

meter. Die zijn klein gebleven, omdat ze jaarlijks door een grazer gesnoeid zijn of omdat ze onder een boom staan, die hen het licht wegneemt. Deze bomen zien er vaak niet uit: op sterven na dood. Tot er iets in hun omgeving verandert. Bijvoorbeeld omdat de grazer er niet meer bij kan of omdat rond zo'n kleine boom een ondoordringbaar struweel van bramen is gaan groeien. Of omdat de boom die het licht wegnam dood gegaan is. Dan blijkt plotseling de enorme groei-kracht van dit soort bomen. Alsof ze hebben zitten wachten op deze verandering in hun omgeving. Binnen een paar jaar groeit het scharminkel uit tot een grote, hoge boom. Je noemt ze wel wachtbomen: kleine bomen, die als ze de kans krijgen, snel in staat blijken zichzelf een belangrijke plek in de omgeving te verwerven.

Volwassen bomen

Volwassen bomen hebben hun plek in de omgeving ingenomen. Als ze de kans hadden, zijn ze breed uitgegroeid; als ze minder ruimte hadden, zijn het vaak lange smalle staken zonder veel zijtakken. Er vindt wellicht nog diktegroei plaats, maar dat is het dan wel. Tot het moment dat er weer iets gebeurt. De buurboom gaat dood. In een eikenbos heb je kans dat er nu wat langer een open plek ontstaat. Op die open plek krijgen misschien berken weer (tijdelijk) een kans. En bramen en kruiden. Eiken groeien langzaam en reageren niet snel op wat meer licht. In een beukenbos zal de open plek veel korter aanwezig zijn. Het gat in de kroonlaag zal razendsnel dichtgroeien door de omstaande beuken, die zeer snel reageren op veranderingen in lichtintensiteit. Of misschien wel door een of meer van die wachtbomen. De ene boom reageert anders op een verandering dan de ander. Volwassen bomen geven vaak ruimte aan andere levensvormen: van alg tot boommarter, van schimmel tot honingbij. Zelfs als ze dood zijn, kunnen ze nog jarenlang een belangrijk onderdeel zijn van het bosmilieu.

Slot

In het bovenstaande heb ik, wellicht overbeken- de, voorbeelden gegeven van de functionaliteit van bomen in de natuur. Ik zou deze willen stellen naast de esthetische, culturele en folkloristische betekenis van bomen. Want, nu ik het weer eens overlees: heeft de manier waarop bomen groeien en de onvervangbare plaats die ze in ecosystemen innemen niet zijn eigen schoonheid?

Han Gorgels

De dikste baobab van Afrika

Gerrit de Graaff

Ergens in het noorden van Zuid-Afrika staat de dikste baobab van het vasteland van Afrika. Niemand kon ons de precieze standplaats van deze boom aanwijzen, ook het Zuid-Afrikaanse Toeristenbureau niet. Dat werd zoeken geblazen, maar met succes.

We zijn al jaren op zoek naar monumentale bomen in Nederland, maar ook in het buitenland.

De reus op het programma tijdens onze tocht door Zuid-Afrika is de 3000-jarige baobab met een stamomtrek van meer dan 40 meter ergens in Noord-Transvaal. Begin mei komen we aan in de streek waar de boom moet staan. Onze standplaats is een eenvoudig hotel bij het dorp Louis Trichardt, ongeveer 90 kilometer ten zuiden van Messina. Nog steeds

De baobab, een kolos van een boom die in staat is om grote hoeveelheden water op te slaan waardoor hij droge perioden kan doorstaan.

foto's van Gerrit de Graaff

weten we niet waar de boom staat. In zo'n groot land kijkt nauwelijks iemand naar bomen. Maar ziedaar, de eigenaar van ons hotel is vroeger eens een keer bij de dikke baobab geweest. Op een gedetailleerde kaart tekent hij de boom in. Hij vertelt erbij dat het ongeveer 150 kilometer rijden is en dat de wegen daar slecht zijn.

Monstertocht

Op 7 mei gaan we bijtijds op pad naar de dikke baobab. Het wordt een monstertocht over schijnbaar eindeloze grindwegen. Steeds schaaft het chassis van de auto over de keien. Langs de weg staan prachtige baobabbomen. Op vijf of zes plekken hebben we de weg gevraagd aan de

zwarte bevolking. "Wij zoeken de 'big tree'. Praat maar langzaam Afrikaans tegen ons!"

Onvoorstelbaar, een land zo groot als Europa en overal spreken ze Nederlands, nou ja Nederlands, het is te verstaan. Ze wijzen gelukkig allemaal in dezelfde richting. Later wijzen ook een paar bordjes 'big tree' ons de weg. Behalve wat geiten en ezels is er geen sterveling meer te zien. Op een gegeven moment wordt het grind puur stuifzand, dus vol gas in de tweede versnelling om niet vast te raken. Na een paar kilometer staan we ineens bij een informatiebord en daarachter staat de boom waarnaar we al zo lang hebben uitgekeken. Gigantisch wat een 'bak-beest'. Het lijkt wel een rots. Een wandeling om de boom is hetzelfde als wanneer je om een vrijstaand huis loopt. Als ik achter de boom een foto aan het maken ben, hoor ik ineens dat Tiny staat te praten. Zonder dat ik er erg in heb, zijn er twee mannen van het Departement van Toerisme van Venda gearriveerd. Ze vertellen van alles over de boom en vragen wat ons bezielt om helemaal vanuit Holland deze boom te bezoeken. Hun komst was een hele geruststelling, want zij zouden ons kunnen helpen als we op de terugweg onverhoopt in het stuifzand vast zouden raken. Meer dan een uur hebben we ons staan te vergaopen aan deze reusachtige boom die er nog gezond uitziet. Het is al avond als we de eigenaar van het hotel kunnen melden dat we de boom gevonden hebben.

Bushokje

Zonder twijfel is de baobab (*Adansonia digitata*), ook wel apebroodboom genaamd, de meest opvallende boom van het Afrikaanse continent. In Kenia en Zimbabwe genieten ze als schaduwboom de bescherming van de bevolking. Het hout heeft geen waarde, want het is poreus. In de

regentijd neemt de boom veel vocht op en hij profiteert daarvan in de droge tijd. In de twintig centimeter lange, ovale vruchten zitten noten waar apen verzot op zijn. De bevolking maakt van de noten een verfrissende drank. In Zimbabwe staat een holle baobab die dient als bushokje en in een andere is een weefgetouw opgesteld. Vroeger werden overleden dorpsbewoners in een holle baobab gezet, die dan als gevolg van de luchtstroming in de boom mummificeerden. Bij Leijdsdorp in Zuid-Afrika staat een holle baobab die vroeger als kroeg in gebruik is geweest.

Een nieuwe geboortegolf van de eikenprocessierups

Een lange stoet jeukveroorzakers

Frank Moens

*Eikenprocessierupsen,
een harige massa.*

foto: IBN-DLO

De eerste klachten over de eikenprocessierups kwamen al binnen, terwijl de rupsen nog niet eens uit het ei waren gekropen. Mensen hadden last van de haren van de rupsen van vorig jaar. De haren behouden hun huidirriterende werking nog jaren. Voor velen is het werken in de tuin of een boswandeling daarvoor een nare ervaring, die nog dagen en soms weken kan nawerken. Voor bomen is het anders. Bomen verliezen door de massale rupsenvraat hun jonge blad en moeten opnieuw beginnen met bladvorming, maar veel schade geeft het niet. In samenwerking met België is nu een bestrijdingsadvies opgesteld.

Vorig jaar werd het zuidelijk deel van Nederland en het aangrenzende gebied van België geteisterd door een rupsenplaag van de eikenprocessierups. De harige rups komt met duizenden tegelijk voornamelijk voor op eiken. De eiken worden geheel kaal gegeten en het jonge blad krijgt niet of nauwelijks de gelegenheid te volgroeien. Voor de bomen betekent dit dat ze weer opnieuw moeten uitlopen voor de broodnodige assimilatie. Meestal beperkt de vraat zich tot een deel van de boom. Het opnieuw uitlopen vergt een extra aanslag op de energievoorraad, maar op zich is de plaag niet levensbedreigend voor de boom.

Het nieuwe rupsenseizoen zal naar verwachting minder rupsen opleveren dan het vorig jaar, maar dat neemt niet weg dat nog een enorm aantal in de bomen zal rondwandelen, vreten, vervellen en verpoppen. Ondertussen vliegen de haren (een volgroeide rups heeft er gemiddeld 700.000) door de lucht en komen overal terecht. Ze veroorzaken een allergische reactie die van persoon tot persoon verschilt en ook afhankelijk is van de mate waarmee men met de haren in aanraking is geweest. Het afgelopen jaar hebben we het nodige over de plaag gehoord. De start van de Tour de France in Den Bosch was een hoogtepunt, waarmee een insectenplaag in Nederland zelfs de wereldpers haalde. De wielrenners reden dagen later nog jeukend en krabbend richting de Alpen en - wie zal het zeggen - heeft het hun succeschansen beïnvloed.

De reden dat deze plaag zich zo kon ontwikkelen is dat de natuurlijke vijanden van de rups (sluipwespen en -vliegen) onvoldoende aanwezig

waren. Als de vijanden voldoende voedselaanbod hebben zullen ze zich ook massaal ontwikkelen, waardoor de rupsen niet tot een plaag kunnen uitgroeien. Deskundigen denken dat de situatie zich na enkele jaren zal stabiliseren. Tot die tijd richt de bestrijding zich op maatregelen om risico's voor de gezondheid te beperken en de ontwikkeling van natuurlijke vijanden te stimuleren. Voor het bestrijden hebben we enkele methoden tot onze beschikking, die

verantwoord zijn voor het milieu. Naast het eenvoudig 'niets doen' in bijvoorbeeld natuurgebieden zijn enkele actieve methoden ontwikkeld:

- branden: met een brander de rupsen doden, waarbij gelet moet worden op de schadelijke gevolgen voor de boom;
- zuigen: met industriële stofzuigers, een mest-tank of een kolkenzuiger;
- injecteren: door middel van een injectie acefaat (insecticide) in de sapstroom van de boom brengen;
- bladbespuiten met een biologisch of chemisch bestrijdingsmiddel.

Verder zijn preventieve maatregelen te nemen tegen de herhaling van de plaag in het volgende jaar. Lege nesten en spinsels weghalen met daarin de pophuidjes en haren van de rupsen is daar een voorbeeld van.

Brochure

Informatie en advies over het zo milieuverantwoord mogelijk omgaan met de eikenprocessierups kunt u vinden in een brochure die is uitgegeven door de provincies Antwerpen, Belgisch Limburg en Noord-Brabant, getiteld 'Eikenprocessierupsen ... natuurlijk ongemak'. De brochure is te bestellen door te bellen met de Milieutelefoon van de provincie Noord-Brabant (073) 6812821. Inwoners van België kunnen contact opnemen met provinciekantoor Limburg (011) 332333.

Eikenprocessierups

De eikenprocessierups is de larve van een opvallende nachtvlinder. De vlinder legt haar eitjes in de toppen van eiken. Eind april, begin mei komen de oranjeachtige rupsjes uit. Na de derde vervelling is de rups inmiddels grijsgrauw geworden en bedekt met haren. Deze veroorzaken irritatie na aanraken of inademing.

De rupsen leven overdag in groepjes in gesponnen nesten die zich op zware takken of de stam bevinden. 's Nachts gaan ze in processie op zoek naar voedsel. In juli verpoppen ze zich. De brandharen die van de poppen en in oude nesten zijn achtergebleven, kunnen jaren later nog steeds voor ongemak zorgen bij de mens.

bestekken, begroten én bewaken

Dat u met RAW-Calc sneller en beter calculeert weet u inmiddels. Dat u als opdrachtgever met RAW-Bestek wel heel eenvoudig een bestek schrijft is ook bekend. En steeds meer aannemers én opdrachtgevers doen hun verrekening met RAW-Administratie. Sinds de introductie - nu 2 jaar geleden - zijn meer dan 80 RAW-pakketten geïnstalleerd.

Toch ontbrak er nog iets. Daarom introduceren wij nu het programma RAW-Project. Met RAW-Project registreert u gewerkte uren en gemaakte kosten, bewaakt u de projectvoortgang en projectbudgetten en verzorgt u uw facturering.

Ervaar het zelf, bel voor een demo-afpraak!

RAW

Bakker & Spees

prinsengracht 76 1015 dx amsterdam
tel. 020-6381489 fax. 020-6384302

W.P. GROEN BOOM- EN LANDSCHAPSVERZORGING Doetinchem

Een groene onderneming gespecialiseerd in:

- Snoeien van laanbomen, fruitbomen, solitaire bomen, knotten van bomen en vellen van bomen.
- Bosverjonging.
- Bodemverbetering, toedienen van meststoffen en beluchting (vaak zinvol bij oudere en kwijnende bomen).
- Aanplant van bomen, bosplantsoen, landschappelijk verantwoorde erfbeplanting enz.
- Verplanten van grote bomen.
- Ecologisch groenbeheer.
- Aanleg van poelen, (fruit)boomgaarden en landschapsbeplanting (knotwilgen, meidoornhagen, houtwallen/singels enz.)
- Advies/aanvraag subsidies.

Natuurlijk werken wij op ecologisch verantwoorde wijze.

Neem eens vrijblijvend contact op.
Tel. 0341 - 32 70 71

INVENTARISATIE EN BEHEERSPLANNEN ONDERZOEK EN ADVIES BOOMVERPLANTING, VERZORGING, VELLING GROEIPLAATSVERBETERING

TRAININGEN

INSTRUCTIES

LEVERING VAN: KLIM- EN VERANKERINGSMATERIALEN, BOOMKOKERS.

ARBORI-ARNHEM, Leen Hoogstad: Vredesteinsestraat 4 6865 LG Driel Tel: 026-4722718 Fax: 026-4723823, AutoTel: 06-52832036

DE JUISTE ZORG VOOR BOMEN

VAN JAARSVELD / VAN SCHERPENZEEL
BOOMTOTAALZORG

Overeind 42, 3998 JB SCHALKWIJK
Telefoon: (030) 601 18 80
Fax: (030) 601 23 66

CURSUSSEN BOOMVERZORGING

Snoeien laan- en str. bomen
lengte: 5 dagen (1 moduul)

Vellen (Motorkettingzaag)
lengte: 5 dagen (1 moduul)

Uitvoeren boomverzorging
lengte: 25 dagen (5 modululen)

- * boomverplanting
- * klimmen
- * hoogwerker
- * zware velling
- * afbreken bomen

Werkvoorbereiden boomverzorging
lengte: 10 dagen (3 modululen)

- * ondergrondsonderzoek
- * bovengrondsonderzoek
- * rapportage

Begeleiden boombeheer
lengte: 10 dagen (3 modululen)

- * beheersplanning
- * inventarisatie
- * werkplanning

Algemene Periodieke Keuring bomen
lengte: 3 dagen

- * visuele inspectie
- * VTA techniek
- * beleid en procedures

Agrarisch opleidingscentrum

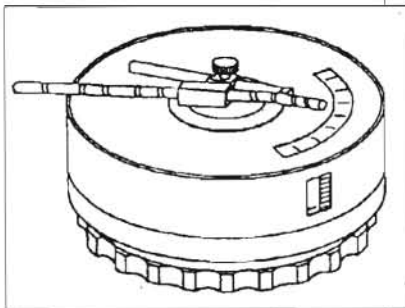
AOC de Groene Welle
Margrietstraat 2, 8019 ZD Zwolle
tel.: 038-4216041, fax: 038-4226043

Visual Tree Assessment is een nieuwe methode van boombeoordeling ontwikkeld in Duitsland door Dr. Claus Matteck.
Met deze methode en de gebruikte apparatuur kunnen op basis van risiconormen uitspraken gedaan worden over de veiligheid van bomen.

Fractometer

Onderdeel hiervan is het vaststellen van breukbelasting met de Fractometer

- * Meet aan de hand van een boorkern, die met een aanwasboor genomen is.
- * Maakt het mogelijk de buighoek en de breukvastheid te bepalen.
- * Hierdoor bepaling van lignini- en/of cellulose-afbraak.

BOOMVERZORGINGSMATERIALEN

Heidemij afd. Materialen/ITS

Postbus 704, 5140 AS Waalwijk
tel. 0416-672350, fax 0416-672390

Buro Smits Rinsma

adviseurs groenvoorziening en terreininrichting

- uitvoeringsvoorbereiding
- directievoering
- RAW-bestekken
- auto-cad-tekenwerk
- begrotingen
- kwaliteitsbewaking
- expertises
- groenbeheer

Markt 12d - Postbus 287 - 7240 AG Lochem
Telefoon 0573-254233 - Fax 0573-251788

De juiste combinatie:

- natuur- en gebruiksvriendelijk
- aantrekkelijke prijs/kwaliteit-verhouding

Omdat wij zoeken naar duurzame oplossingen, importeren wij veel van onze meubels zelf. Hierdoor krijgt u bovendien een voor Nederland verrassend andere collectie te zien.

Ontdek "het antiek van de toekomst"

Danske
Möbler

Hansen

TEAM7

Larsen

STOKKE

Hamaso

Redering & Lakerveld

Lijnmarkt 43, Utrecht (centrum) • Telefoon: 030 - 2 31 51 28
Geopend: dinsdag t/m vrijdag 10 - 18 uur • 's zaterdags 10 - 17 uur

Dendrologische overpeinzingen

Verademing

Pierre Lombarts

Crataegus lavalleyi 'Aurora',
meidoorn is een kleinblijven-
de boom.

Overweldigend is in april de
bloei van de Sleedoorn
(*Prunus spinosa*).

tekeningen zijn van Pierre
Lombarts

Vijf maanden tegen kale stammen en takken aankijken, bij temperaturen waarop je je speciaal moet kleden, kan wel eens gaan vervelen. Het is daarom een verademing wanneer je knoppen dikker ziet worden, bloemen ineens ziet opengaan en wanneer alles overdekt wordt met een frêle groene was die allengs in intensiteit toeneemt. Mij bekruipt dan het gevoel van: Dat heb ik achter de rug. Die winter waar we, bij gebrek aan beter, lyrisch over deden.

Een openbaring in het prille voorjaar

Naarmate we ouder worden, weten we meer en kennen we de effecten van de seizoenen op de natuur. Toch is het nooit hetzelfde. De sierkers die we twee jaar geleden plantten, schiet dit jaar voor het eerst in bloei en doet de hoek die we in de tuin te donker en te kleurloos vonden, aange-naam oplichten in een heldere zachtroze tint. Tot onze verrassing zien we in april plotseling prachtige roze bloemen verschijnen aan de Judasboom (*Cercis*) die er al zeker acht jaar staat. Er zijn houtsoorten die reeds op jeugdige

leeftijd bloeien en kiembare zaden voortbrengen zoals genoemde Judasboom, maar bijvoorbeeld ook de els en de larix. Eiken, beuken, essen, iepen en tamme kastanjes komen pas na 30-40 jaar voor het eerst in bloei. Vele bomen en struiken bloeien met de meest fantastische bloemvormen en vaak ook nog in aparte kleuren. Bij andere is de bloei onopvallend.

Sommige bloemen worden bevrucht door stuifmeel dat op de wind wordt aangedragen. De hazelaar is zo'n windbloeiër en de vruchtzetting is pas goed als er kruisbestuiving plaats kon vinden. Het is daarom zaak, wanneer men hazelaars voor de noten plant, rekening te houden met de heersende windrichting. Sommige planten zijn apomict, zij zetten vrucht zonder dat er bevruchting heeft plaats gevonden. Hun nakomelingen zijn volkomen identiek, alsof ze waren gestekt of afgelegd.

Voor de bloembezoekende insecten doet de vorm er niet toe, wel de kleur of de geur want die geven aan waar honing en nectar te halen is. Het insect wrijft bij het bemachtigen van de buit met zijn harige lijf dat nog vol hangt met stuifmeel van het bezoek aan een andere bloem, langs de stem-pels, en de (kruis)bestuiving is een feit. In de geïllustreerde flora van Nederland (E. Heimans, Dr. H. W. Heinsius en Dr. Jac P. Thijsse), worden de bloemen die door insecten bezocht worden, ingedeeld in klassen:

- Stuifmeel- of pollenbloemen

Scheiden geen nectar af, maar brengen meestal bijzonder veel stuifmeel voort, dat vooral door vliegen gegeten wordt. Ook wordt het verzameld door bijen en hommels.

- Bloemen met bloot liggende nectar

De bloemen zijn voor alle insecten bereikbaar. Ze worden vooral door vliegen en graafwespen bezocht maar ook wel door kevers, zoals de penseelkever.

- Bloemen met half verborgen nectar

Onder gunstige omstandigheden (bij heldere zonneschijn) is de nectar onder in de bloem zichtbaar. Zij worden vooral bezocht door vliegen, wespen en bijen met een korte tong, zoals het pluimvoetgraafbijtje (tong tot 5 mm).

Honingbijen en hommels hebben een lange tong (beide 9 mm). Die van de wolbij is net iets langer (10 mm). Hiermee kunnen ze bij de ver in de bloem verscholen nectar komen.
Sleutelbloemen

(Primula's) hebben openwaaierende bloemkronen met smalle buisvormige kelkblomen. Onderin ligt de nectar, die er alleen kan worden opgezogen door de Sachem. Dit insect heeft een tong met een lengte van 19-21 mm. Het stuifmeel van het bezoek aan een vorige sleutelbloem kleeft aan de poten en wordt bij het zich vastzetten in de bloem op de stempels gebracht.

Bloemen houden niet van mensen, wel van insecten

Onlangs las ik dat er op een eiland een bloem was ontdekt met een hele lange buis. Diep onderin lag de nectar. Na lang zoeken kwam men tot de ontdekking welk insect voor de bestuiving zorgt. Het insect was volledig aangepast om tot diep in de bloem te kunnen kruipen. Hierin ligt onder andere de verklaring dat uit andere streken ingevoerde planten zaadloos kunnen blijven, omdat de bestuiving van de bloem alleen door een specifiek insect kan plaatsvinden. Als het insect met de import niet meekomt of niet kan overleven dan zal er geen bevruchting plaats vinden.

Planten zijn thuis in een bepaalde streek en dieren daar welig wanneer de plaats niet te zeer door externe factoren zoals de mens is aangetast. Bepalende factoren zijn het klimaat en de grondsoort, maar ook schimmels waarmee ze in symbiose leven, bemiddelaars voor bestuiving zoals de besproken insecten en de aanwezigheid van dieren, die voor de verspreiding van de zaden zorgen. Dit wil echter niet zeggen dat we geen plezier mogen beleven aan uitheemse planten die hier goed gedijen en voor een meerwaarde kunnen zorgen in ons vrij sobere inheemse sortiment.

Inheemse en uitheemse bloesem

Enkele maanden geleden is het gele waar-schuivingslicht van de kornoelje en de forsythia, het Chinees klokje, al ontstoken. Het was een vooraankondiging van de overdaad van vooral uitheemse bloemenweelde.

Opvallende bloeiers uit onze streek zijn de een- en tweestijlige meidoorn, de bezembrem, de wilde appel en veel daarvan afgeleide consumptiefruitbomen, mispel, troskersen, sleedoorn, hondsroos en egelantier, enkele soorten katwilgen, lijsterbes, vlier en Gelderse roos. Maar wat er aan uitheemse prachtig bloeiende gewassen is geïmporteerd uit gebieden met een ongeveer gelijksoortig klimaat slaat alles. De sierkersen die van oorsprong hier voorkomen worden overtroffen door de Japanse soorten. In een breed sortiment verkrijgbaar op korte stammen en breedkronig. Tijdens de bloei lichten ze verblindend wit op, of verrassen ons met zachte roze tinten in met bloemen overladen kronen.

Krenten (*Amelanchier*) zetten hun takken vol witte stervormige bloemen, soms in prachtig contrast met pas uitgelopen bronsrood blad. Sierappels kennen we voornamelijk in roze of wit maar er zijn ook enkele rood- en paarsrood bloeiende.

Sneeuwballen (*Viburnum*) zijn vaak op een afstandje al te ruiken. Ze verspreiden een heerlijke geur. Er zijn naast de inheemse Gelderse roos (*Viburnum opulus*) tal van andere soorten die hier goed gedijen.

Seringen bloeien al in mei. De veredelaars en de selecteerdere hebben hierin ruim de hand gehad als het gaat om kleuren en gevulde bloemen. Over azalea's en rhododendrons behoef ik niet verder uit te weiden. De kleine struikjes zetten we al in potjes in huis en de grote planten kennen we uit de parken en grote tuinen. De Boskoopse

kwekers zijn wereldberoemd geworden door het aantal planten waarin zij de prachtigste bloemkleuren wisten te brengen.

Magnolia's, die je een groot deel van de winter lekker staan maken met hun zilverachtige knoppen, vragen om bewondering met hun voorname witte, albasten, paars-rode bloembokalen, kwistig verdeeld over het hout van statige grote struiken. De wegen in steden en dorpen zien we vaak afgezet met een boeket rode of oranje dwergkweeën (*Chaenomeles*).

Ik vind het voorjaar verrassend mooi. Het nieuwe, verwachtingsvolle, overgoten door een lekker zonnetje. Het is een verademing!

Dendrologische vereniging

Met de Nederlandse Dendrologische Vereniging bestaat de mogelijkheid nog meer bijzonderheden te gaan ontdekken:

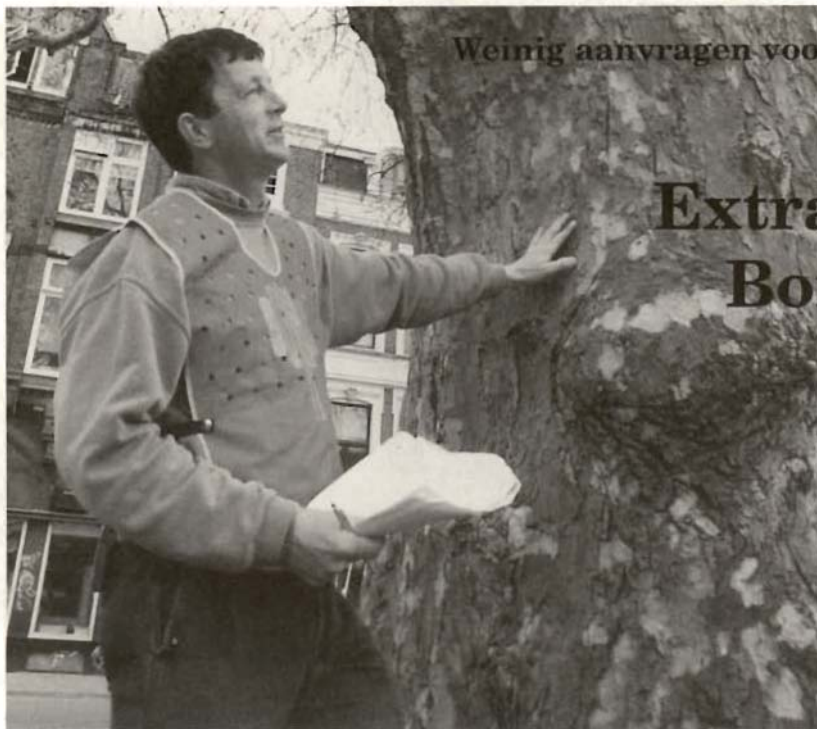
31 mei - dagexcursie Twente;
22-23 augustus - zomerbijeenkomst in de binnenduindrand.

Inlichtingen bij het secretariaat:
dr. P.C. de Jong, Stamerweg 14,
3941 XJ Doorn, tel. 0343-41 56 94

(boven)
Appelbloesem van *Malus 'Liset'*

Sierappels (*Malus sylvestris*) doen het prima in parken en brede groenstroken. Ze zijn ook uitstekend geschikt voor de particuliere tuin.

Luc Noordman,
Bomenschouw van de
Bomenstichting aan het
werk

foto: Edwin Koot

Weinig aanvragen voor onderhoud bomen buitengebied!

Extra inzet uitputting Bomenfonds vereist

Frank Moens

Voor buiten de bebouwde kom bleef er het afgelopen jaar voor het eerst geld over (zie tabel). Het ministerie staat ons niet toe geld over te hevelen naar een bestemming binnen de bebouwde kom en ook niet om niet bestede gelden het jaar daarop aan te wenden. Wat aan het eind van het kalenderjaar niet vergeven is, zijn we kwijt!

Een zorgwekkende ontwikkeling?

Bij de oprichting van het Bomenfonds in 1991 hadden we becijferd dat er jaarlijks ongeveer f 100.000,- nodig zou zijn en dat dit op een goede manier, met controle door de Bomenschouw, uitgedeeld zou kunnen worden. Door bezuinigingen van de overheid is het budget inmiddels al ruim 10% lager geworden. We vonden en vinden dit een zorgwekkende ontwikkeling. Maar het achterblijven van aanvragen voor opknappwerkzaamheden is eveneens zorgwekkend. We kunnen ons niet voorstellen dat al die duizenden bomen geen onderhoud nodig zouden hebben. Om herhaling van 1996 te voorkomen hierbij dus een oproep aan alle belanghebbenden. Een aanvraagformulier met standaard bijdragen en voorwaarden is aan te vragen bij de Bomenstichting. Om een indicatie te geven voor welke werkzaamheden er geld wordt gegeven en de hoogte van de bedragen is een samenvatting van de bijdragetabel opgenomen.

Sinds 1991 beheert de Bomenstichting het Bomenfonds. Het Bomenfonds is opgezet om eigenaren van bij de Bomenstichting geregistreerde monumentale bomen financieel te ondersteunen in het wegwerken van achterstallig onderhoud. In het fonds wordt onderscheid gemaakt tussen bijdragen aan bomen binnen of buiten de bebouwde kom. Voor bomen binnen de bebouwde kom kampen we al enige jaren met een te kort, terwijl voor bomen buiten de bebouwde kom er vorig jaar voor het eerst geld over bleef. Verschuiven van bestemde gelden is niet mogelijk.

Het Bomenfonds werd in eerste instantie van inkomsten voorzien door het Ministerie van LNV. Later kwamen daar andere bronnen bij zoals het VSB-fonds en jaarlijks een aanzienlijk aantal incidentele giften ten behoeve van eigenaren van monumentale bomen binnen de bebouwde kom. Waarom maken we het onderscheid tussen binnen en buiten de bebouwde kom? Dit is ontstaan door de bijdrage van het Ministerie. Deze is alleen bestemd voor het buitengebied en daar wringt de schoen. Aanvragen voor binnen de bebouwde kom - circa tweederde van het geregistreerd aantal bomen staat daar - overtreffen het jaarlijks beschikbare budget. Aanvragen staan op een wachtlijst en we zijn naarstig op zoek naar nieuwe inkomstenbronnen, waarmee we de lijst kunnen wegwerken. Onderdeel daarvan was de brief die we u enige weken geleden hebben toegezonden en waarin we u vroegen om een extra gift. Dit betrof een bijdrage voor bomen binnen de bebouwde kom.

bijdragetabel monumentale bomen

De onderstaande tabel is een samenvatting; alleen de bijdragen per boom zijn opgenomen

- Onderzoek naar kwaliteit van boom en groeiplaats	
- Groeiplaatsonderzoek	f 150,-
- Boomonderzoek	f 170,-
- Bemonstering (blad)	f 140,-
(grond)	f 90,-
- Structurele groeiplaatsverbetering	
- Groeiplaatsverbetering	f 500,-
- Bemesting	f 100,-
- Bescherming van de groeiplaats	f 220,-
- Kroonsnoei	f 500,-
- Kroonverankering	f 180,-

Het gebeurt tegenwoordig gelukkig niet zo vaak meer, maar in de jaren vijftig, zijn in de vele nieuwbouwwijken, die toen uit de grond zijn gestampt, nogal eens 'verkeerde' bomen geplant.

Ik weet niet of het aan het beschikbare sortiment lag of aan de deskundigheid van de groenontwerpers of aan beide. Maar er werden bomen van de eerste grootte geplant (bijvoorbeeld platanen, iepen, paardekastanjes, lindebomen, enzovoort) in smalle straten. Die bomen zijn nu, ruim 40 jaar later, hoger dan de huizen en hebben kronen van gevel tot gevel.

Voor passanten is het een pittoresk gezicht, zo'n laan, waaronder de huizen huisjes lijken en waar alles op zonnige dagen in een heerlijke, koele schaduw ligt.

Maar je zal er wonen en ook de donkere, regen-

- Hoe is in de straat de verhouding tussen voor-en tegenstanders van kappen?
- Hebben de mensen zich gerealiseerd, dat er 7 maanden van het jaar geen blad aan de bomen zit en ze er dan geen last van hebben.
- En hebben ze er ook aan gedacht dat ze waarschijnlijk (dure) zonwering moeten aanschaffen, als de bomen weg zijn.

ring moeten aanschaffen, als de bomen weg zijn.

- Zijn de grootste klagers niet vooral mensen, die nog maar net in de straat wonen en die net zo goed ergens anders hadden kunnen gaan wonen (want zij hebben in onze ogen geen recht van spreken).
- Hoe beoordeelt een onafhankelijk adviseur de gezondheid en de stabiliteit van de bomen?

Grote bomen in smalle straten

achtige dagen meemaken, als overdag het licht aan moet en alles nog dagenlang muf en vochtig blijft.

We kunnen ons bij de Bomenstichting goed voorstellen, dat je wel eens genoeg hebt van die bomen en ze wel weg zou willen hebben. Onder zeer bepaalde omstandigheden kan het zelfs zo zijn, dat we akkoord gaan met het kappen van de bomen, d.w.z. er niet tegen protesteren.

Voor het echter zover is, zullen we wel een aantal vragen stellen:

- Heeft de meerderheid van de bewoners ècht lichtgebrek? Dit is te meten met een lichtmeter en te bepalen aan de hand van de normen in het Bouwbesluit.
- Gaat het om geregistreerde, monumentale bomen of om beplanting die deel uitmaakt van een belangrijke doorgaande groenstructuur?
- Komen eventuele protesten tegen het kappen van bewoners zelf of van omwonenden, die niet onder de overlast lijden?

- Hoe ziet de toekomst van de straat eruit in allerlei gemeentelijke plannen (bijvoorbeeld bestemmingsplan)?

Als de gemeente en een grote meerderheid van de bewoners na het afwegen van al deze vragen overeenkomen om de bomen te kappen, zullen we er nog voor pleiten eerst om en om, dus de helft van de bomen, weg te halen. Dat geeft al een heleboel licht en lucht en misschien nemen de klachten daarna zover af, dat de rest kan blijven staan. Het kandelabereren van de bomen levert in onze ogen zelden een bevredigende oplossing, zeker op de langere termijn. Zulke zwaargesnoei-de bomen worden immers vaak aangetast door zwakteparasieten (zwammen) en vragen veel extra onderhoud.

Marjan van Elsland

VAN DAM

BOOMVERZORGING

SNOEIEN MET HOOGWERKER OF KLIMTECHNIEK,
BOOMCHIRURGIE, GROEISTOORNISSEN,
AFBOUW EN VELLING VAN BOMEN,
ADVIES EN INVENTARISATIE

De Halmen 10
7383 BG Voorst
tel / fax: 0575-501588
of 06-52925113

communicatie met bomen

Bostochten

Met Bomen kunnen we communiceren!
Iedereen kan dit leren! De kwaliteit
van de communicatie hangt af van
verschillende factoren. Deze factoren
zullen we tijdens een Bostocht benoemen en tot
innerlijke "sleutels" maken. Zodat je na afloop zelf
verder kunt met bomen in je eigen omgeving. Interesse
om van en met bomen te leren? Maandelijks tochten in
Zeist of op locatie (ook voor groepen of bedrijven).
Bel voor informatie of folder met Jeroen Heindijk,
Geronimo Livewood Gallery Tel: 030-6957748
Livewood site op internet: <http://www.riv.nl/totem>

BTL BOOMVERZORGING

Bij BTL is alles in één hand: - snoeien met hoogwerker en klimtechniek
- planten en verplanten
- groeiplaatsverbetering

Onderzoek - Advies - Uitvoering

BTL Uitvoering Hoofdkantoor. Rijksweg 11, 5076 ZG Haaren. Telefoon (0411) 62 20 36. Telefax (0411) 62 26 49.

BTL Uitvoering

Groenvoorzieningen

Regio-indeling

Noord-Oost Nederland
Emmen
Ulrum

Midden-West Nederland
Bruinisse
Maarsse

Brabant en Gelderland
Haaren
Oss
Roosendaal
Veldhoven

Limburg
Roermond
Stein

**INVENTARISATIE EN BEHEERSPLANNEN
ONDERZOEK EN ADVIES
BOOMVERPLANTING, VERZORGING, VELLING
GROEIPLAATSVERBETERING**

TRAININGEN

INSTRUCTIES

LEVERING VAN: KLIM- EN VERANKERINGSMATERIALEN, BOOMKOKERS.

ARBORI-ARNHEM, Leen Hoogstad: Vredesteinsestraat 4 6665 LG Driel Tel: 026-4722718 Fax: 026-4723823, AutoTel: 06-52632036

nummer één in duurzaam kastanjarahout!
uitsluitend ontschorst paalhout van gecontroleerde kwaliteit

VAN VLIET-LEERSUM

TELEFOON: (0343) 454400 FAX: (0343) 452004 MAARSENBERGSEWEG 53, 3956 KV LEERSUM

**Kastanje Rasterpalen, Kastanje Antimaaischadepaaltjes, Kastanje
Boompalen, Origineel Engels Kastanje Hekwerk, Kastanje Antiparkeerpaal**

BEL OF FAX VOOR EEN BEZOEK VAN ONZE VERTEGENWOORDIGER MET PROEFMODELLEN

Nut introductie mycorrhiza-schimmels nog niet bewezen

In Bomennieuws nummer 4 van 1996 stond een artikel over de 'experimenten' die momenteel worden gedaan met de invoer van mycorrhizaschimmels. Deze schimmels leven in symbiose met boomwortels en wanneer ze in de nabijheid van de boom worden toegevoegd aan de bodem kan de boom daar in positieve zin op reageren. Verschillende boomverzorgers die het gebruik van mycorrhiza aanbevelen, vielen over de uitlatingen van Marjan van Elsland in dit artikel, die zij ten dele had gebaseerd op een lezing van dr. Th.W. Kuyper van het Biologisch Station in Wijster. De redactie vroeg Ton Kuyper hoe de vork in de steel zit. Hierbij zijn antwoord.

Het stuk uit Bomennieuws is mij bekend. Het moge daaruit duidelijk zijn welke uitspraken aan mij toegeschreven kunnen worden en welke uitspraken voor rekening van mevrouw Van Elsland zijn. Wat ik heb gezegd is het volgende:

In Nederland is op (vrijwel) alle plaatsen voldoende inoculum (entstof) aanwezig of bestaat de mogelijkheid dat mycorrhizaschimmels de desbetreffende plaats op eigen kracht bereiken. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld sommige plaatsen in de VS (bijvoorbeeld waar mijnbouw in dagbouw is bedreven) of in sommige landen (Puerto Rico, Kenia) waar dennen werden geïntroduceerd die pas aansloegen nadat ook mycorrhiza-inoculum werd meegebracht.

Bij selectie van een specifieke schimmel moet rekening gehouden worden met het aangepast zijn van die stam aan het Nederlandse klimaat (inclusief het Nederlandse vervuilingsklimaat) en om die reden verdienen lokale stammen gewoonlijk de voorkeur.

Ik heb met name gewezen op *Pisolithus tinctorius* (Pt in het jargon), een in de VS veel gebruikte soort die aangepast is aan zure omstandigheden met hoge beschikbaarheid van zware metalen. Deze soort is echter slecht aangepast aan een atlantisch klimaat en groeit op stikstof- en humusarme plaatsen, hetgeen de soort ongeschikt maakt als "wondermycorrhizaschimmel" op plaatsen waar onder invloed van "zure regen" de boomvitaliteit afgenomen is. (Het is niet toevallig dat *Pisolithus* wel uit Nederland bekend is doch uitsluitend van oude mijnstorten in Zuid-Limburg: zeer voedsel- en humusarme, warme en droge standplaatsen.)

Parallelen tussen introductie van niet-lokale mycorrhizaschimmels en konijnen in Australië zijn door mij tijdens de lezing niet gemaakt en komen geheel op rekening van mevrouw Van Elsland. Mijn argument om gebruik te maken van lokaal materiaal (indien inoculatie noodzakelijk zou zijn) is niet gebaseerd op angst voor plagen, maar op het simpele gegeven dat alleen combinaties boom-schimmel, welke zijn aangepast aan de lokale bodem- en klimaatomstandigheden kans op succes (positieve respons van de boom) hebben.

Het is mij bekend, dat sommige boomverzorgers in ons land een andere mening hebben, vooral terzake van de wenselijkheid om bomen met mycorrhizaschimmels te inoculeren. Ik heb tijdens mijn voordracht voorbeelden laten zien van zulke inoculatie-experimenten en erop gewezen, dat gerapporteerde effecten zowel positief, neutraal als negatief waren (in vergelijking met niet-geïnoculeerde bomen). En dat er geen goede voorspellingsmogelijkheden zijn welke combinaties (boom - geïntroduceerde schimmel - bodem) een groter succes zullen hebben dan bij gebruikmaking van de van nature aanwezige mycorrhizaschimmels. Mij zijn geen gepubliceerde resultaten bekend van experimenten uit Nederland die aanleiding geven tot een andere conclusie.

Ton Kuyper
Biologisch Station Wijster

De reactie van Pius Florus, vorig voorstander van het toepassen van mycorrhiza bij bomen, op de brief van Ton Kuyper staat hieronder afgedrukt.

De discussie over de zin en onzin van mycorrhizae zal hiermee nog niet zijn afgesloten, vermoeden wij.

In de lezing van de heer Kuyper wordt bevestigd, dat het biologisch proefstation in Wijster zich in het onderzoek bezighoudt met ectomycorrhizae. Deze soort wortelschimmels wordt verspreid door middel van sporen, die zich in bovengrondse vruchtlichamen vormen. De windverspreiding maakt deze vorm van wortelschimmels alomtegenwoordig. De werking van mycorrhizae is in de loop van de tijd wel duidelijk geworden. Er zijn vanaf 1900 meer dan 20.000 wetenschappelijke onderzoeken uitgevoerd over dit onderwerp. Vrijwel alle met positieve resultaten. Toch mag gesteld worden, dat prof. Donald Marx uit de Verenigde Staten baanbrekend werk heeft verricht. De grootste Bosbouwprijs ter wereld - de Marcus

Wallenbergprijs - is hem hiervoor ten deel gevallen. Zijn onderzoeken tonen wel degelijk de grote positieve invloeden aan van het toevoegen van sporen aan de wortels van bomen, planten en heesters.

Met name de werking van de toegevoegde V.A. mycorrhizae ofwel endomycorrhizae is op jonge aanplant verbluffend. Endomycorrhizae hebben geen vruchtlichamen: de sporen van de endomycorrhizae kunnen zich alleen via de wortels van bestaande gekoloniseerde bomen verspreiden. Verspreiding kan ook via het grondwater. Jonge bomen hebben hier echter niets aan, omdat zij (nog) niet in contact komen met grondwater. Juist op deze plaatsen is toepassing van endomycorrhizae van groot nut.

Het is goed als we voorzichtig zijn met de introductie van nieuwigheden. De toepassing van mycorrhizae bij aanplant van bomen in het stedelijk gebied is echter zeer veelbelovend.

Pius Floris Boomverzorging, Vught

Bomen op de Monumentenlijst

Er zijn gemeenten die beschikken over een Monumentencommissie. Deze commissie houdt zich bezig met het opsporen en registreren van voor de betreffende gemeente waardevolle monumenten. Met als doel ze niet alleen voor het nageslacht te behouden, maar ook om het hiervoor noodzakelijke onderhoud mogelijk te maken.

Ik heb mij afgevraagd of het misschien een goede gedachte is, waardevolle bomen hierbij te betrekken. Waarbij ik uiteraard in de eerste plaats denk aan bij de Bomenstichting geregistreerde bomen.

Ik heb deze zaak bij de Monumentencommissie van de gemeente Rheden aan de orde gesteld. Onder deze gemeente vallen de dorpen Velp, Rheden, De Steeg, Ellecom, Dieren, Spankeren en Laag-Soeren. Ik had de indruk, dat men er wel oren naar had. Men hoopt er in de volgende vergadering op terug te komen. Ook in de buurtgemeente Rozendaal heb ik deze zaak aan de orde gesteld. Ik weet nog niet hoe hun reactie zal zijn. Misschien is het een goede gedachte, dat contactpersonen in andere gemeenten eens de voelhorrens uitsteken om te ervaren of het klimaat gunstig is voor een soortgelijk voorstel?

Joop Comijs

Wilg ging in vlammen op

Een van de dikste en oudste wilgen van de Gelderse Vallei is half maart omgezaagd. Aanleiding hiervoor was dat voor de zoveelste keer de holle, tweehonderd jaar oude boom in Woudenberg door de jeugd in brand was gestoken.

Het verhaal rond deze boom gaat, dat twee eeuwen geleden een versgezaagd heiningpaaltje van wilgehout werd gebruikt ter afrastering van een stuk grond. Dit 'paaltje' schoot wortel en zo ontstond de dikke wilg. Na verloop van jaren werd de boom van boven tot onder hol. De jeugd ging het als speel- en vuurplaats gebruiken. Waarschijnlijk had de schoorsteenwerking van de holle stam tot gevolg dat vuurtjes geregeld uit de hand liepen en de binnenzijde van de boom in brand zetten. De brandweer is verschillende keren uitgerukt om in te grijpen. Na de laatste brand achtte men het niet verantwoord, de kolos nog langer te laten staan. Hiermee is een einde gekomen aan een bijzondere boom.

Voor Gerrit de Graaff, bij velen waarschijnlijk wel bekend van het boek "Monumentale bomen in Nederland", was het een van de eerste bomen die hij begin jaren tachtig beschreef. Sindsdien heeft hij over honderden Nederlandse en buitenlandse bomen verhalen geschreven en verteld. Elders in dit nummer vindt u een artikel over de dikste baobab van Zuid-Afrika.

Frank Moens

Plastic envelop

Het vorig nummer ontving u met de nodige losse bijlagen in een plastic envelop. Toen voor deze manier van verzenden werd gekozen, wisten we van te voren dat dit bij velen tot afkeuring en verontwaardiging zou leiden. En terecht: Bomennieuws hoort niet in een plastic envelop, hoe 'milieuvriendelijk' die dan ook mag zijn. Onze excuses daarvoor. Maar op het moment dat Bomennieuws voor verzending gereed lag, bleek de vertrouwde wikkel niet in staat de losse folders in het tijdschrift vast te houden. Iets anders was op korte termijn niet beschikbaar, vandaar deze noodoplossing.

Hout onder de hamer

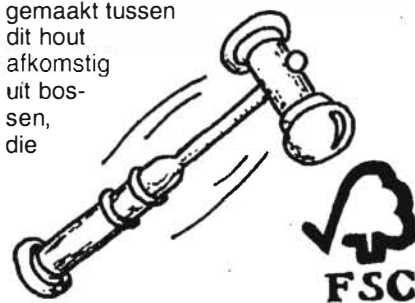
Op zaterdag 15 maart jl. werd door de gemeente Arnhem in samenwerking met de Vereniging Houtrijk Nederland een unieke rondhoutveiling georganiseerd. De laatste in Nederland had zo'n 30 jaar geleden plaatsgevonden; tijd om een oud traditioneel gebruik weer in ere te herstellen. Een uitgekende gelegenheid om het prachtige natuurproduct hout aan de bron te kopen, zonder tussenkomst van derden. Veelal een laatste rustplaats genietend als rondhout, alvorens verzaagd te worden in de pittoreske omgeving van het Openluchtmuseum te Arnhem.

Het assortiment was al even uniek: van notenhout, sering, taxus, gouden regen en beuk tot en

Een historische foto van de dikke wilg in het Beaufortpark in Woudenberg. De afbeelding is zo'n vijftien jaar geleden gemaakt ter illustratie van de artikelenserie 'Geheimen van Bomen' die Gerrit de Graaff (midden op de foto) maakte voor de Barneveldse krant.

met zowaar een enkele wintereik, chamaecyparissen, essen, esdoorn, grove den, lariks en robinia. Variërend van kavels bestaande uit losse stammen tot kavels waarin meerdere stammen waren opgenomen. Opmerkelijke stukken die onder de hamer kwamen, waren bijvoorbeeld elzestammen met doorsneden van 52 cm, een hulststam van bijna 7 meter lang, kolossen van inlandse eike- en beukestammen en keurig geschilde iepen. Voor deze laatste soort viel de belangstelling echter wat tegen. Angst? In ieder geval een geweldig initiatief om te trachten de grote houtveilingen in Duitsland, net over de grens, wat Nederlands (inheems?) tegenwicht te bieden. Een uitermate breed scala aan soorten, bijeengebracht voor een al even breed publiek van houtsnijders, meubelmakers, houthandelaren of andere kleingebruikers. Maar vooral veel geïnteresseerden.

De opkomst van deze grote hoeveelheid kijkers was misschien mede veroorzaakt door nieuwsgierigheid voor het aanbod van EKO-hout afkomstig uit de gemeentebossen van Arnhem en Ede en gecertificeerd door de Forest Stewardship Council. Helaas werd tijdens de veiling geen duidelijk onderscheid gemaakt tussen dit hout afkomstig uit bossen, die

volgens het FSC als 'duurzaam beheerd' kunnen worden bestempeld en 'ander' hout. Een jammerlijke misser, omdat ook juist groeperingen als Milieudefensie speciaal vertegenwoordigd waren op deze historische dag om EKO-hout te promoten. Desondanks vond er buiten de veiling om een enerverende discussie plaats over het nut van dit initiatief om hout als natuurlijke hulpbron ook in de toekomst te kunnen blijven garanderen. Een goede zaak, want het gecertificeerd hout verdient alle aandacht.

Jef Bogers,
Bosbouwstudent IAHL-Velp

Forest Stewardship Council (FSC) is een internationale organisatie, die een keurmerk geeft aan hout dat afkomstig is uit duurzaam beheerde bossen en op ecologisch en sociaal verantwoorde wijze geogost is.

Babybomen

Een boeiend initiatief

Het is een goede gedachte, kinderen op jonge leeftijd enig inzicht bij te brengen omtrent het belang van bomen voor een gezond milieu. Verschillende initiatieven zijn de laatste tijd bekend geworden. Zo kwam de fractie Nijmegen van De Groenen twee jaar geleden met het babybomenplan. Dit houdt in, dat voor iedere pasgeboren Nijmegenaar een boom wordt geplant. Samen met de ouders wordt zo'n boom dan door de gemeente geplant. Helaas stagneert dit plan nog bij allerlei gemeentelijke overlegorganen. Men verwacht realisatie niet voor 2000.

Een tweede initiatief werd in 1957 genomen, toen 1600 schoolkinderen op de Boomfeestdag een boom plantten. Sindsdien hebben 2 miljoen kinderen evenveel bomen en struiken geplant.

Een derde initiatief vernamen wij onlangs: De verzekeringsmaatschappij Geové plantte tijdens de Nationale Boomfeestdag (19 maart) in Ugchelen bij Apeldoorn 800 bomen. Elke boom staat als symbool voor een kind dat door zijn of haar ouders werd aangemeld voor een ziektekostenverzekering bij dit bedrijf. Langs deze weg wil men komen tot een Geové Babybos. Kinderen werkten mee bij het planten. Verwacht wordt, dat er ieder jaar ongeveer 800 bomen bij zullen komen; er is ruimte voor 5000 bomen. Graag maken wij melding van deze initiatieven. Van harte hopen wij dat zij elders navolging zullen vinden!

Joop Comijs

Voor u gelezen

Tuin & Landschap - 27 febr. 1997
Jarenlang was de Intergemeentelijke Studieclub Boomverzorging (ISB) de initiator op het gebied van onderzoek naar bomen in de stedelijke omgeving. Verschillende werkterreinen worden genoemd. De laatste tijd speelt de ISB een minder belangrijke rol doordat gemeenten steeds meer van andere instanties gebruik maken en het nodige geld ontbreekt. De rechtbank in Den Haag legde vorig jaar een boete van f 75.000 op voor het illegaal kappen van een oud en waardevol duinbos. Hieruit moge blijken dat illegaal kappen als een misdrijf wordt beschouwd.

Boomblad- februari 1997

Men onderscheidt in ons land zogenaamde A-locatiebossen. De begroeiing hiervan is inheems, natuurlijk en staat op ongestoorde groeiplaatsen. Slechts 1% van de Nederlandse bossen voldoet aan deze eisen. Het zijn er bijvoorbeeld in Gelderland 75; een systematische inventarisatie moet echter nog plaatshebben. Het is het streven van de overheid, deze locaties te behouden, te beschermen en te ontwikkelen.

Groenkontakt - januari 1997

Over het ideale verplantseizoen van bomen bestaan verschillende meningen. Er wordt melding gemaakt van een wetenschappelijke proef in Nederland (Wageningen en Didam), waarbij onderzoek gedaan werd naar de beste verplantingstijd van de *Acer pseudoplatanus* Negem. Hierbij werd onder andere wel en geen wortelsnoei toegepast. Zowel de bovengenoemde als de ondergrondse ontwikkeling werd in 1994 en 1995 gemeten. De voorlopige conclusie: verplanting heeft het beste resultaat bij naakte wortels en in het vroege voorjaar (februari/maart).

Bosbouwvoorlichting - januari 1997

In 1995 is het Ministerie van LNV begonnen met het nieuwe Meetnet Bosvitaliteit. Op 200 plaatsen wordt de ontwikkeling van de vitaliteit van de belangrijkste boomsoorten gemeten. Er wordt naar gestreefd, de oorzaken van veranderingen in de vitaliteit op te sporen.

Nederlands Bosbouw Tijdschrift - januari/februari 1997

Er wordt aandacht besteed aan de mogelijke aanleg van teakplantages in bepaalde tropische gebieden, en naar de eventuele internationale financiering hiervan. De meningen in ons land over deze vorm van houtvoorziening lopen nogal uiteen.

Baumzeitung - februari 1997

Ik vond artikelen over:
- aantasting van de paardekastanje door zwammen en schadelijke insecten;
- bepaling van de vitaliteit van bomen;
- bomen en planten op Madeira;
- de lijsterbes als de boom van het jaar 1997.

Natuurbehoud - februari 1997

Bij het lezen van het artikel over de linde wordt de indruk gewekt, dat alle linden "vieze bomen" zijn. En dit vanwege het kleverige sap dat de vele linden, die deze boomsoort vaak bewonen, afscheiden, en dat dan terecht komt op alles wat zich onder de boom bevindt. Een lezer wees ons erop, dat het niet juist is, alle linden over één kam te scheren. Er zijn bepaalde lindensoorten, die dit euvel minder of niet vertonen (bijvoorbeeld *Tilia x europaea* 'Euchlora', *Tilia mongolica* en *Tilia tomentosa*). De linde is een echte Nederlandse boomsoort, die wij in ere moeten houden. Van belang is echter, op plaatsen waar dit nodig is, alleen die soorten te planten, die ons geen overlast bezorgen.

Joop Comijs

Jaarverslag '96 gereed

Het verslag van de activiteiten van de Bomenstichting in 1996 is gereed.

Belangstellenden kunnen het kosteloos toegestuurd krijgen. U kunt het verslag bestellen bij het secretariaat door te beleen of te faxen.

telefoon (030) 2340778.
fax (030)2310331

Stoepsi de egel legt uit over bomen

Een kinderboek voor volwassenen
Claus Mattheck
Vertaling: Viola Nehmer, Bas Visser
Uitgave: Pius Floris Producties, Vught
ISBN 90 8028062 3
f 42,- (excl. f 5,- verzendkosten)

VTA (Visual Tree Assessment) ofwel de taxatie van zichtbare kenmerken bij bomen is de toverformule van de laatste jaren om een oordeel te kunnen vellen over het wel en wee van bomen. In ons land vinden met name Claus Mattheck en de door hem ontwikkelde theorieën een groot gehoor. Claus Mattheck bestudeerde jarenlang de mechanica van bomen. Hoe reageert een boom (stam en wortels) op een heersende windrichting of een (ondergrondse) beschadiging; wat gebeurt er als een top uit een boom breekt; wanneer breekt een holle stam; hoe ernstig is een rotte tak? Dit is een greep uit de vragen die Mattheck heeft geprobeerd te beantwoorden, samengevat onder de term VTA.

Bomen vertonen zichtbare groeireacties om het hoofd te kunnen bieden aan veranderde omstandigheden. Een geoefend kijker kan die reacties waarnemen, conclusies trekken en beheersmaatregelen er tijdig op afstemmen. Gelijktijdig met de ontwikkeling van de VTA zijn diverse meetinstrumenten bedacht om vermoedelijke probleemplaatsen inwendig nader te kunnen onderzoeken.

Over die instrumenten gaat Stoepsi niet. Wel is het boek een uiteenzetting over de boommechanica. Mattheck heeft het vermogen de ingewikkelde materie te vertalen in zeer eenvoudige tekst en simpele tekeningen, zodat je direct begrijpt waar hij het over heeft. Formules staan er bijvoorbeeld niet in. In zijn zucht naar vereenvoudiging is hij naar mijn mening wat te ver

gegaan. Hij koos voor Stoepsi, een stripfiguurtje dat een egel moet voorstellen en bij elke uitleg ook een aandeel heeft. Samen met de kinderlijke zinnen in de begeleidende tekst maakt het dit boek tot 'een kinderboek voor volwassenen', vindt de auteur. Ik vind dit een verkeerde benadering. Stoepsi is geen kinderboek. Het is een boek voor volwassenen. Er wordt een voorstellingsvermogen gevraagd dat op het niveau van volwassenen ligt. Alleen de presentatie is kinderlijk. De soms matige vertaling uit het Duits moet u voor lief nemen. Inhoudelijk is Stoepsi een prima uitgave om de verschillende facetten van de boommechanica te begrijpen. Zeker voor de wat minder ingewijden in het vak geeft het duidelijkheid in het hoe en waarom van bepaalde wortelgroei, vervormingen in stam of takaanzet en groei van reactiehout na beschadiging.

Duidelijk wordt wat de gevolgen zijn van stamrot en wanneer dit een gevaar gaat opleveren.

Stoepsi is beslist aan te bevelen voor eenieder die wat meer wil weten over de krachtenwerking in bomen.

Frank Moens

Gek van de Linde

Frits van de Heuvel
uitg.: Heuvelpers, 1996
ISBN 90-9009961-1

Gezien de titel kan het bijna niet anders: het boekje gaat over de Tilburgse Linde. Heel toepasselijk is het drukwerk in een oranje kaffje gestoken, vanwege al het Oranjeboombier dat rijkelijk vloeide rond de boom. De schrijver was helemaal gek van de Tilburgse Lindeboom. Tijdens het proces van niet omhakken, wel omhakken, actie voeren, en het mirakel van de jonge scheut, werd hij volkomen 'gek' van de linde. Schizo-freen zoals hij het zelf beschrijft. Ik zelf werd daas toen ik het boek voor deze bespreking las en kan er geen zinnig woord uitspreken. Indien u echter net als de schrijver op de barricade hebt gestaan voor het behoud van de Linde of begaan bent met wijlen de Tilburgse Tilia, zal dit boekwerkje u uit het hart zijn gegrepen.

Roelie de Weerd

Overlast aanpakken

De milieutelefoon adviseert
128 bladzijden, 11,4 x 17,4 cm
Uitg.: Instituut voor Publiek en Politiek,
Amsterdam
ISBN 90-6473-338-4
f 15,-

In deze uitgave geeft de milieutelefoon een overzicht van de meest gestelde vragen als het om overlast gaat. Het betreft zaken die u als particulier overlast kunnen bezorgen. Aan bod komen onder andere illegale

stort, mest, spuiten met gif, vervuiling door houtkachels, hondepoep en zwerfvuil. In totaal 14 verschillende onderwerpen. Eén daarvan is 'Overlast door bomen'. Naar mijn mening een beetje een vreemde eend in de bijt. In dit hoofdstuk wordt vooral

gewezen op het belang van bomen voor onze omgeving en wat mensen kunnen doen om kap tegen te gaan. Dat lijkt mij een uitstekend uitgangspunt.

De samenstellers verwijzen naar enkele publicaties van de Bomenstichting over dit onderwerp. Daarnaast wordt ingegaan op wat dan 'overlast' heet: de boom bij de burens, die te groot wordt en daardoor te veel licht wegneemt. En wat een boomeigenaar moet doen als de buurman tijdens zijn afwezigheid zich niet kon bedwingen en uw boom heeft geveld.

Voorbeeldbrieven maken deze uitgave handig in het gebruik, want niet iedereen schrijft regelmatig naar bijvoorbeeld de gemeente. Elk hoofdstuk sluit af met een lijstje nuttige adressen, specifiek voor het besproken onderwerp. Achterin vindt u een overzicht van de algemene informatiepunten zoals bureaus voor rechtshulp, milieurechtswinkels, milieufederaties enzovoorts.

Met deze uitgave kunt u op weg geholpen worden de overlast in uw omgeving te bestrijden. Helaas komen we daar vroeg of laat allemaal wel eens mee in aanraking en dan is het goed dit boekje bij de hand te hebben.

Frank Moens

Nieuwe Bomenwandelingen en Fietsroutes

De stroom nieuwe wandel- en fietsroutebeschrijvingen langs bomen gaat onverminderd voort. In de jubileumuitgave van 1995 'Bomen langs de route' werden er ruim honderd vermeld. De afgelopen tijd ontvingen wij de volgende nieuwe gidsen:

Bomenwandeling in Maastricht
Een uitgave van het IVN ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan. De wandeling is uitgezet in het kader van de plaatselijke bomenactiviteit "Bomen in beeld" van de gemeente Maastricht. De gids vertelt ook iets over de ecologische betekenis van bomen en over verspreiding en leeftijd. Helaas zijn de illustraties niet altijd even duidelijk.

Bomenwandeling in Hasselt
Een bomenwandeling door het Van Stolkspark, een park met een rijke historie en een fraaie verzameling oude en soms ook bijzondere bomen. Een keurig verzorgd gidsje, uitgegeven door de Stichting Milieuzorg Hasselt met duidelijke illustraties en een plattegrond.

Fiets- en wandelroute Wassenaar
Deze gids werd samengesteld door dr. Constance Eikelenboom en geeft naast een routebeschrijving ook bijzonderheden over boomsoorten, bestuiving, stinzenflora, insecten, vogels en paddestoelen.

Bomen-fietsroute Scheemda/Midwolda
Een keurig verzorgd gidsje met foto's en plattegrond, uitgegeven door Staatsbosbeheer, de gemeenten Midwolda en Scheemda, de Wevebo en het IVN. Het ligt in de bedoeling, nog een aantal routes te beschrijven en uit te geven.

Bomenroute 16 & 17 Amsterdam stadsdeel Geuzenveld/Slotermeer & stadsdeel Westerpark

In de bekende reeks van het Amsterdams Natuur- en Milieu-Educatie Centrum, samengesteld door Jan Kloosterman, twee nieuwe wandelroutes. Beide routes beginnen bij het stadsdeelkantoor. In de beschrijving zijn tal van wetenswaardigheden, niet alleen over de bomen opgenomen.

Joop Comijs

t/m 5 juli
25 jaar Nationale Bomenbank
Een expositie over het verplanten, verzorgen en beschermen van bomen. Aan de hand van foto's, gereedschappen, stukken boom en diverse andere materialen wordt een beeld geschetst van de geschiedenis, de ontwikkeling en de mogelijkheden op dit gebied.
Plaats: Museum de Koperen Knop, Binnendams 6, Hardinxveld-Giessendam
Geopend van woensdag t/m zaterdag
Inl.: 0184-611366

21 en 22 juni
Open Tuinendagen Kasteel-museum Sypsteyn
Speciale lage entreprijzen voor dit Open weekend dat voor de negende keer wordt georganiseerd. Ca 50 verkoopstands zijn aanwezig in het 6 ha. grote park. Het park bevat veel monu-

mentale bomen.
Voor het eerst is het park op midzomeravond geopend. Er zijn dan zomerse hapjes en drankjes verkrijgbaar en er wordt live muziek ten gehore gebracht.
Sypsteyn vindt u aan de Nieuw-Loosdrechtsedijk 150 in Loosdrecht.
Open: zaterdag 12.00 - 22.00 uur
zondag 12.00 17.00 uur
Entree: volwassenen f 5,-
kinderen f 2,50
Inl.: (035)5823208

20 t/m 22 juni
De grachtentuin in bloei
De stichting 'De Amsterdamse Grachtentuin' organiseert voor de vijfde keer dit evenement.
Circa 20 tuinen zijn voor het publiek opengesteld. Normaal zijn deze groene oases achter de gevels van de grachtenpanden aan het oog onttrokken. Bij enkele locaties bestaat de mogelijkheid iets te drinken of te eten.
Open: gedurende de drie dagen van 10.00 - 17.00 uur
Entree: passe-partout is voor f 15,- verkrijgbaar bij de deelnemende panden, herkenbaar aan rode affiches op de gevel. Enkele beginpunten zijn: Herengracht 314, Prinsengracht 315 of Keizersgracht 697.

9 t/m 11 september
Demodagen Papendal
Jaarlijks evenement voor mensen werkzaam in de groenvoorziening. De Bomenstichting is traditiegetrouw met een stand aanwezig.

20 september
Donateursdag Bomenstichting
Het programma van de najaarsexcurisie ontvang u bij het volgende Bomennieuws

29 september
Mycorrhiza-congres
Een autoriteit op dit gebied, professor Marx uit de Verenigde Staten, zal spreken over het gebruik van mycorrhiza in stedelijk gebied en in de bosbouw.
Org.: Pius Florus Boomverzorging
(073) 6567235

In het volgende nummer ...

In het herfstnummer de laatste bijdrage van Pierre Lombarts in de rubriek 'Dendrologische overpeinzingen'.

Een interview met Rien Zorge, vechter voor de rechten van de boom in Rotterdam.

Het graven van sleuven voor het leggen van kabels en leidingen is lang niet meer nodig. Steeds meer technieken staan ons ten dienste om boomwortels te ontzien, maar deze worden nog onvoldoende toegepast.

In de serie 'Uit de kunst' een impressie van werk van Annemiek Wintjes waarin ze de milieuproblemen verbeeldt met centraal daarin de boom.

Wethouder zaagt boom om op Boomfeestdag

In het Eindhovens Dagblad van 20 maart jl. stond naast een foto van de stoere, zagende wethouder de volgende tekst: "Veel gemeenten hebben gisteren de nationale Boomfeestdag gevierd met het traditionele planten van één of meer bomen".

In Veldhoven voegde wethouder J. van de Oetelaar daar een geheel eigen accent aan toe. Na het planten van een boom in de voortuin van de Prins Alexanderschool zaagde hij op de speelplaats een dertig jaar oude plataan om met een cirkelzaag.

"In Veldhoven hebben we altijd iets apart", introduceert de opzichter Bert van den Bosch de wethouder.

Van de Oetelaar vertelde de verzamelde schooljeugd dat behalve het planten er ook wel eens bomen gerooit moeten worden. De wortels van de plataan bedreigen namelijk het riool van de school. Van bomen kunnen heel mooie dingen gemaakt worden zoals klompen en kranten, zei de wethouder.

Bovendien: als we kappen, herplanten we ook bomen. Even later ging de plataan onder groot gejuich van de kinderen tegen de vlakte. "Ik geloof dat de kinderen dit een stuk spectaculairder vinden dan het planten van een boom", aldus één van de leerkrachten.

Het lijkt me nauwelijks nodig om de lezer van Bomennieuws uit te leggen, waarom ik dit stukje citeer, maar ik kan het niet laten.

WAT EEN ONTZETTENDE DOMME ACTIE VAN DE GEMEENTE VELDHOVEN!

Natuurlijk is het goed om kinderen (en volwassenen!) te leren, dat je soms bomen om moet zagen, omdat ze oud en gevaarlijk zijn; omdat je ruimte moet scheppen in een te dichte beplanting of omdat ze speciaal in het bos geplant zijn voor de houtproductie.

Maar een gave, jonge boom op een schoolplein zaag je niet om, omdat hij het riool bedreigt. Daar zijn genoeg technische oplossingen voor te bedenken. En al helemaal niet op Boomfeestdag, als spectaculaire voorstelling voor een groep schoolkinderen. En dan ook nog te denken dat je goed educatief bezig bent. Die kinderen zijn nu volledig op het verkeerde been gezet. Laat die wethouder volgende jaar maar eens op zijn blote handen en voeten in een boom klimmen en daar een tijdje blijven zitten. Dat is ook spectaculair en misschien leert hij dan iets over bomen.

Aantal vooroorlogse bomen daalt snel

Boomverzorger *Frans Baltussen* kwam met deze wijze doordenker:

"DE MEESTE BOMEN STERVEN OP DE TEKENTAFEL."

Toen mijn collega *Frank Moens* die uitspraak boven mijn bureau zag hangen, voegde hij daar de volgende wijsheid aan toe:

"MAAR OP DE TEKENTAFEL WORDEN OOK DE MEESTE BOMEN GEBOREN."

Iedere planner, die bomen laat omzagen om zijn plannen te verwezenlijken, roept dan ook altijd haastig: "maar we planten toch weer nieuwe". Drie uitspraken, die prachtig illustreren, hoe het komt, dat de gemiddelde leeftijd van de bomen in Nederland steeds lager wordt.

Sjef Langeveld, die op de Dorschkamp (IBN-DLO) werkt, zei bij

RIJP &

GROEN

het 25-jarig jubileum van de Bomenstichting zelfs:

"DE BOMENSTICHTING IS NU NET ZO OUD ALS DE GEMIDDELDE NEDERLANDSE BOOM".

Het klopt allemaal. Ook al worden veel mensen gelukkig steeds zuiniger op bomen, er zijn er ook nog heel veel, die alles belangrijker vinden dan een boom. Als je het vanuit hun standpunt bekijkt, zijn bomen gewoon het hele jaar door lastig en staan ze ook voortdurend in de weg. Dus worden ze maar al te vaak omgezaagd, ook al zijn ze mooi, gaaf en gezond. Kijk maar naar het stukje over die Veldhovense Oetelaar. Maar we planten toch weer nieuw!? Jazeker, dáároveň hebben we niets te klagen. We planten in Nederland zelfs zoveel bomen, dat Boomfeestdagcoördinator *Peter Derksen* opmerkt:

"VEEL GEMEENTEN VIEREN BOOMFEESTDAG OP EEN ALTERNATIEVE MANIER, OMDAT ZE GEEN GESCHIKTE PLANTLOCATIE HEBBEN".

Nederland staat dus behoorlijk vol met jonge bomen, daar kunnen we trots op zijn. We hebben op veel plaatsen gelukkig ook nog veel oudere bomen, ouder dan 50 of zelfs 100 jaar. Vaak prachtige bomen met een geschiedenis. Bomen die ons rust geven, onze gezondheid bevorderen en de stenen stad verzachten met natuur, kleuren, geuren en geluiden. Boomverzorger *Pius Floris* zei een keer, in een heel ander verband:

"LEVEN IS LEVENSGEVAARLIJK".

Dat geldt zeker voor oudere bomen op plaatsen, waarop expansiedriftige mensen hun oog laten vallen. Daarom citeer ik tot slot *Marjan van Elstrand*, directeur van de Bomenstichting:

"DIE GROTE BOMEN STAAN GRATIS KLAAR OM ONS BESTAAN TE VERSIEREN, STA DAAR EENS BIJ STIL!".

Letterlijk.

Geen resultaat?

De heer *Piket* uit Amsterdam schrijft ons een treurige brief. Citaat: "Het verbaast en bedroeft mij mateloos, dat uw stichting er nog steeds niet in geslaagd is, het node-loos kappen van ontelbare bomen te verhinderen, ondanks ± 25 jaren actie". Wat moet je daar nou op zeggen?

Als ik een grote pessimist was, zou ik kijken naar alle bomen, die dagelijks worden omgezaagd en de heer *Piket* gelijk geven. Maar als ik een

pessimist was, zou ik dit werk niet kunnen doen, dus kijk ik naar de positieve gevolgen van ons werk. Volgens mij hebben we in de loop van die 26 jaar honderden bomen direct gered van de motorzaag. En doordat we bij heel veel mensen bewustwording en respect voor bomen op gang hebben gebracht, hebben we indirect ongetwijfeld vele tienduizenden bomen gered, hebben we de boomverzorging gestimuleerd en met goed resultaat gepleit voor betere groeiomstandigheden voor bomen.

Al met al kunnen we dus tevreden achterom kijken. Maar dat wil nog niet zeggen, dat er niets meer te doen valt. De samenleving verandert voortdurend en dat is vaak ongunstig voor bomen. Bijvoorbeeld, omdat mensen steeds vaker bomen willen uitroeien, vanwege de 'overlast'. Dat gaat er bij ons niet in. Met bomen meer mens! Dus gaan we door, mijnheer *Piket*.

Marjan van Elstrand